

1923

DO DAMAŠKU

Vlastislav Hofman

AUGUST STRINDBERG

DO DAMAŠKU

Část prvá

1923

ZÁTIŠÍ KNIHY SRDCE I DUCHA

OSOBY

Neznámý. Dáma. Žebrák. Lékař. Sestra. Stařec. Matka. Abatyše. Postavy a stíny.

Dějiště

Dějství prvé: Nároží ulice; u lékaře. Dějství druhé: Pokoj v hotelu; u moře; na silnici; v úvoze; v kuchyni. Dějství třetí: Růžový pokoj; útulek; růžový pokoj; kuchyň. Dějství čtvrté: V úvoze; silnice; u moře; pokoj v hotelu. Dějství páté: U lékaře; nároží ulice.

DĚJSTVÍ PRVNÍ

Na nároží.

Nároží ulice s lavičkou pod stromem. Je viděti postranní dveře malého gotického chrámu; před ním poštovní úřad a kavárna se stolky. Je slyšeti zvuky pohřebního pochodu, jež se blíží a zase vzdalují.

Neznámý (stojí na okraji chodníku, jako by se rozmýšlel, kterou stranou jíti. Věžní hodiny chrámu bijí: nejprve čtyři údery vyšší, čtvrti; pak tři údery hodin hlubším tónem).

Dáma (vstoupí a pozdraví neznámého, chce jíti dále, ale zastaví se).

Neznámý. Hleďme, už jste tady. Věděl jsem takřka, že přijdete.

Dáma. Volal jste mě tedy; ano, cítila jsem to. — Ale proč tu stojíte na rohu ulice?

Neznámý. Nevím; někde přece musím stát, když čekám.

Dáma. Nač čekáte?

Neznámý. To kdybych věděl! — Čtyřicet let jsem na cosi čekal, tuším, že tomu říkají *štěstí*; snad je to jen konec neštěstí. — Slyšíte zase ty příšerné tóny, slyšíte je? Ó, neodcházejte, prosím vás, neodcházejte, budu se bát, odejdete-li.

Dáma. Pane a příteli můj! Včera jsme se potkali poprvé a rozprávěli jsme spolu čtyři hodiny. Vzbudil jste ve mně útrpnost ale proto nesmíte zneužívati mé dobroty.

Neznámý. Ano, pravda, to nesmím. Ale prosím vás snažně: neopouštějte mne, ať tu nejsem sám. Jsem v cizím městě, nemám přátel, a těch několik známých, jež mám — ti mi připadají ještě cizejší, než kdokoli neznámý, ba řekl bych, že mi jsou nepřátelští.

Dáma. Všude nepřátelé; všude samota! Proč jste odešel od ženy a dětí?

Neznámý. To kdybych věděl! — Kdybych vůbec věděl, proč tu jsem, proč tu čekám, kam bych šel, co bych dělal. — Nemyslíte, že již tady v životě jsou zatracenci?

Dáma. Nikoli, nemyslím.

Neznámý. Pohleďte na mne!

Dáma. Což jste neměl nikdy radosti v životě?

Neznámý. Neměl; a měl-li jsem ji kdy zdánlivě, byla to jen past, jež mě jen zvábila, abych dále vlekl bídu svou; padl-li mi někdy do dlaně zlatý plod, byl otráven nebo prohnilý uvnitř.

Dáma. Jakého jste náboženství — promiňte, že se ptám?

Neznámý. Mým náboženstvím je tohle: když vše příliš na mne doléhá, jdu po svých.

Dáma. Kam?

Neznámý. V záhubu. Pocit, že mám — smrt ve své ruce, dodává mi neuvěřitelné síly...

Dáma. Ó bože, se smrtí si hrajete!

Neznámý. Ano, tak jako si hraji se životem — vždyť jsem byl básníkem. Přes

vrozenou trudnomyslnost nedovedl jsem nikdy hleděti na nic vážně, ani na vlastní velké starosti své; někdy mívám i chvíle, kdy pochybuji, že má život více skutečnosti než moje básně. *(Je slyšeti, jak pohřební průvod pěje:* De profundis.) Už zase jdou! Nevím opravdu, proč tu vlastně putují ulicemi!

Dáma. Těch se snad bojíte?

Neznámý. Nikoli, ale zlobí mě to, je to jako z učarování... — Smrti ne, ale samoty se bojím, neboť v samotě vždycky někoho potkáme. Nevím, je-li to někdo jiný nebo já sám, jehož postřehnu, ale v samotě nejsme nikdy sami. Vzduch zhoustne, vzduch klíčí, rodí se v něm bytosti, jichž nevidíme, ale kterých postřehneme a které mají svůj život.

Dáma. Pozoroval jste to?

Neznámý. Ano; od nějaké doby pozoruji všecko; ne však jako dříve, kdy jsem vídával jen věci a dění, tvary a barvy, ale teď vídávám myšlenky a význam, smysl jejich. Život, který dříve byl velkým nesmyslem, nabývá smyslu, a kde jsem dříve vídal jen náhodu, zřím nyní úmysl. — Když jsem vás včera tak potkal, napadlo mě, že jste mi byla poslána do cesty, abyste mě buď zachránila, nebo zničila.

Dáma. Proč bych vás ničila?

Neznámý. Protože by to bylo vaším úkolem...

Dáma. Takových myšlenek nikdy nemívám, a protože jste především vzbudil moji útrpnost — ba, věřte, ještě nikdy jsem neviděla člověka — nikdy v životě — člověka, který by při pouhém pohledu budil moje slzy... Rcete mi, co máte na svědomí? Dopustil jste se něčeho nechvalného, něčeho, co zůstalo utajeno anebo nebylo potrestáno?

Neznámý. Jen se ptejte! Nemám na svědomí více provinění než ti, kteří tu chodí svobodně kolem — — — přece však jedno: nechtěl jsem životu dělati blázna.

Dáma. A přece se musíme dáti podvádět, klamat, tak či onak, chceme-li žíti.

Neznámý. Zdá se, jako by to bylo takřka povinností, a protože jsem se jí chtěl vyhnouti... Vlastně je v mém životě ještě jiné tajemství, jehož neznám... Víte, že se v mém rodě říká, že jsem podmetek?

Dáma. Co je to?

Neznámý. Je to dítě, jež skřítkové podloudně vymění za lidské novorozeně, jakmile se narodí.

Dáma. Věříte v to?

Neznámý. Nevěřím, ale zdá se mi, že toto přirovnání má cosi do sebe. — Když jsem byl malý, pořád jsem plakával; zdálo se, že se mi v životě nedaří; nenáviděl jsem svých rodičů, tak jako oni nenáviděli mne; nestrpěl jsem nátlaku, konvence, zákonů, a jen do lesa a k moři pudila mě jediná touha má.

Dáma. Míval jste někdy přízraky?

Neznámý. Nemíval! Ale často se mi zdálo, že moje osudy řídí dvě bytosti: jedna mi dává vše, čeho si přeji, druhá však stojí a číhá a vrhne špínu na můj dar, dříve než jej dostanu, takže je potom tak bezcenný, že se ho štítím vzíti do ruky. Je vskutku pravda, že jsem v životě dostal vše, čeho jsem si přál — ale na konec bylo vše bez ceny.

Dáma. Všecko jste dostal a přece jste nespokojen.

Neznámý. Proto říkám, že je to proklaté...

Dáma. Neklejte! — Proč jste však nevznesl svých přání nad tento život, tam, kde není špíny?

Neznámý. Protože jsem pochyboval, že ještě něco je kromě tohoto bytí.

Dáma. A co skřítkové?

Neznámý. Ach, to byla jen pohádka! Nechcete, abychom si sedli sem na tu lavičku?

Dáma. Ó ano, ale nač čekáte?

Neznámý. Vlastně — až se otevře pošta, mám tam dopis, který mě hledá a nemůže mne najíti. *(Usednou.)* A teď mluvte také trochu o sobě! *(Dáma háčkuje.)*

Dáma. Nemám, co bych o sobě vyprávěla.

Neznámý. Je to podivné, ale nejraději bych si vás představil jaksi neosobně, bez jména — vždyť vím jen napolo jak se jmenujete — rád bych vám dal nějaké jméno

sám — počkejte, rozmyslím se, jak vás nazvu! Ano, budete se jmenovati Eva. — *(Učiní pohyb za kulisy.)* Fanfáry. *(Je slyšeti pohřební pochod.)* Zase pohřební pochod! — A nyní vám dám také věk, vždyť ani nevím, kolik je vám let... Od nynějška je vám čtyřiatřicet let, narodila jste se tudíž v roce tisíc osm set šedesát dva. — Teď přijde charakter, neboť ani toho neznám. Dostanete velmi dobrý charakter, neboť hlas váš zní jako hlas nebožky mé matky — tím míním abstraktní pojem matky, vyjádřený slovem *matka*, neboť moje se se mnou nikdy nelaskala, zato se pamatuji, že mě bila. Ano, neboť vězte, že jsem byl vychován v záští. Záští! Hrubost za hrubost! Oko za oko! Vizte tu jízvu na čele. Pochází od sekery, jíž mne ťal bratr můj, když jsem mu kamenem vyrazil přední zub. Svému otci jsem nešel na pohřeb, protože mě dal vyhoditi, když se vdávala moje sestra. Byl jsem zrozen v nemanželském loži, po úpadku, zatím co rodina nosila smutek po strýci, který zhynul samovraždou. Teď znáte rodinu. Jaký strom, takové ovoce! Stíží jsem unikl čtrnáctileté nucené práci a proto mám plný důvod, abych byl skřítkům vděčen — třebaže z nich radosti velké nemám.

Dáma. Poslouchám vás tak ráda, když mluvíte, ale skřítků se nedotýkejte; to mě tak bolí, tak bolí!

Neznámý. Abych pravdu děl, ani v ně nevěřím, ale přesto se vždycky vrátí. Či nejsou skřítkové duše zatracených, jimž se nedostalo odpuštění? Ano! Pak jsem také dítětem trolda. Jednou jsem myslil, že se smír blíží; že mi jej přináší žena, ale nebylo většího omylu, neboť tím se počalo sedmé peklo.

Dáma. Jak to mluvíte. Ano, jste proklatec, ale nezůstanete jím.

Neznámý. Myslíte, že zvonů zvuk a svěcená voda přinesou mi klid... Zkoušel jsem to, ale bylo ještě hůře. Bylo mi jako ďáblu, vidí-li znamení kříže. — A teď mluvme o vás!

Dáma. Není třeba. — Byl jste někdy obviněn, že jste zneužil svých darů?

Neznámý. Vinili mě ze všeho na světě. Nikdo v mém rodišti nebyl tak nenáviděn jako já, nikoho se tak neštítili jako mě. Sám jsem přicházel, sám jsem odcházel. Vstoupil-li jsem do veřejné místnosti, odsedli si na pět loket ode mne. Chtěl-li jsem si najmouti světnici, byla zadána. Kněží mě stíhali kletbou s kazatelny, učitelé s kathedry, rodiče mě proklínali doma. Jednou mi chtěla církevní rada odejmouti dítě. A tu jsem se zapomněl a zvedl jsem pěst — k nebi.

Dáma. Proč jste tak nenáviděn?

Neznámý. Nevím! Vlastně ano, nemohl sem viděti, jak lidé trpí — a proto jsem

hlásal a mluvil: Osvoboďte se, pomohu vám. A tak jsem říkával chuďasu: Nedej se vyssávati boháčem! A ženě: Nedej se utlačovati mužem! A pak dětem, a to bylo snad nejhorší: Neposlouchejte rodičů, jsou-li k vám nespravedliví. Následky: ano, těch nechápu, neboť jsem měl rázem proti sobě kde koho: boháče i chudé, muže i ženy, rodiče i děti; a k tomu přišla nemoc s chudobou, žebrota s hanbou, rozvod, soudy, vypovědění ze země, osamělost a teď na konec — nemyslíte, že blázním?

Dáma. Ne, to nemyslím...

Neznámý. Pak jste to vy jediná, ale má to tím větší cenu.

Dáma (vstane). Teď vás musím opustiti...

Neznámý. Vy také!

Dáma. Ale také vy tu nesmíte seděti.

Neznámý. Kam bych šel?

Dáma. Jděte domů a pracujte.

Neznámý. Nejsem dělník, jsem básník.

Dáma. Nechtěla jsem vás raniti, a máte pravdu: básnictví je dar, jejž je lze dostati, ale jenž může býti zase odňat. Nepromarněte ho!

Neznámý. Kam chcete jíti?

Dáma. Jen si něco vyřídím...

Neznámý. Jste věřící?

Dáma. Nic nejsem.

Neznámý. Tím lépe, pak musíte něčím býti. Ó, přál bych si, abych byl slepým

otcem vaším, jejž jste vodila na trhy zpívat, ale neštěstí je, že nemohu stárnouti — s dětmi skřítků je tomu také tak, ty nerostou, jen hlava jim naroste velmi a pořád křičí... Přál bych si, abych byl psem, který by za někým stále chodil, abych již nikdy nebyl sám — někdy trochu jídla, tu a tam kopanec, jednou pohladit, dvakrát šlehnout bičem —

Dáma. Teď už musím jíti! S bohem!

Neznámý (rozptýlen). S bohem! *(Sedí dále na lavici, sejme klobouk a utře si čelo. Potom kreslí před sebou holí.)*

Žebrák (přepodivného vzezření, vybírá ze stoky odpadky).

Neznámý. Co sbíráte, žebráku?

Žebrák. Předně: jak to? A pak nejsem žádný žebrák — prosil jsem o něco?

Neznámý. Prosím tudíž za prominutí, ale je tak těžko, posuzovati lidi podle jejich vzezření.

Žebrák. Ano, to si myslím! Uhodl byste na příklad, kdo jsem?

Neznámý. Ne, neuhodl bych a také nechci hádati; nijak mě to nepoutá, nezajímá.

Žebrák. To nevíme nikdy předem; zájem přichází obyčejně potom, když už je příliš pozdě. Virtus post nummos.

Neznámý. Jakže? Ten žebrák se vyzná v řeči Římanů?

Žebrák. Vizte, zájem procitá. Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Mně se po-

dařilo všecko, co jsem podnikl, a to proto, že jsem nikdy nic neudělal. Jsem jako Polykrates, ten s prstenem. Víte, že jsem dostal vše, co jsem od života chtěl? Ale nechtěl jsem nikdy nic a jsa znaven úspěchy, prsten jsem zahodil. Ale teď toho na stará kolena lituji, i hledám ho ve stokách; protože však hledání mé může trvati ještě dlouho, nepohrdám — když nemám zlatého prstenu — ani oharky doutníků.

Neznámý. Nevím věru, jste-li satirik nebo matenec.

Žebrák. Hleďte, ani já to nevím.

Neznámý. Ale víte, kdo jsem já?

Žebrák. Ani potuchy nemám; a také mě to nezajímá.

Neznámý. Zájem přichází obyčejně později... Ne, ne, poslyšte: stojíte tu a vábíte mě, abych bral vám z úst vaše slova. To je totéž, jako když kouříme oharky cizích doutníků. Fuj!

Žebrák (smekne). A vy nechcete kouřiti po mně?

Neznámý. Jakou to máte na čele jízvu?

Žebrák. Tu jsem dostal od blízkého příbuzného.

Neznámý. Ó, teď mám opravdu strach. Smím se přesvědčiti, jste-li to opravdu vy, s tělem a duší. *(Dotkne se žebrákovy paže.)* Ano, je to lidský tvor! — Nesnížil byste se, pane, tak, abyste přijal ode mne malý peníz

za slib, že půjdete hledat Polykratův prsten někam jinam. *(Podává mu peníz.)* Post nummos virtus... Ne, už zase přežvykuji po vás... Jděte! Jděte!

Žebrák. Půjdu, ale to je trochu mnoho. Hleďte, vrátím vám tři čtvrtiny, takže si navzájem nejsme dlužni více než pouhý přátelský dar!

Neznámý. Přátelský dar! Jsem vaším přítelem?

Žebrák. Alespoň já jsem vám přítelem, a je-li člověk ve světě sám a sám, musí lidem ledacos prominouti.

Neznámý. Dovolte, abych se s vámi rozloučil slovíčkem fuj!

Žebrák. Ó prosím, prosím; s radostí; ale, až se zase jednou setkáme, budu míti připraveno na uvítanou slovo, jež nebude menší. *(Odejde.)*

Neznámý (usedne a kreslí holí). Je nedělní odpoledne: dlouhé, šedivé, smutné odpoledne, kdy se lidé najedli hovězí pečeně s brambory a kyselým zelím. A teď si šli staří zdřímnout; mládež hraje v šachy a kouří; čeleď šla na nešpory, a krámy jsou zavřeny. Ó, to strašné, úmorné odpoledne, ten den klidu, kdy se duše přestane hýbati, kdy je nemožno shlédnouti známou tvář nebo si zajíti do hospody...

Dáma (vejde, majíc teď na prsou květ).

Neznámý. Hleďme! Je zvláštní, že nemohu otevříti úst a říci jediného slova, abych nebyl ihned potřen.

Dáma. Sedíte tu dosud?

Neznámý. Zdá se, že je lhostejno, píši-li tady do písku nebo kdekoli jinde, jen když píši do písku.

Dáma. A co píšete? Ukažte mi!

Neznámý. Je tu jistě psáno *Eva, 1864*... Ne, nešlapejte na to...

Dáma. Co by se stalo?

Neznámý. Neštěstí pro vás i pro mne.

Dáma. Víte to jistě?

Neznámý. Ano! A kromě toho vím, že květ, který máte na prsou, je mandragora. Podle symboliky znamená zlomyslnost a pomluvu, ale v lékařství hojila dříve šílenství. Dala byste mi ji?

Dáma (váhá). Jako lék?

Neznámý. Ovšem! — Čtla jste moje spisy?

Dáma. Víte přece, že jsem je čtla, že vám děkuji za svoji výchovu k svobodě a víře v lidská práva a lidskou důstojnost!

Neznámý. Pak jste však nečtla posledních knih...

Dáma. Nečtla, a nepodobají-li se prvým knihám, nechci o nich nic vědět!

Neznámý. To je dobře! A slibte mi nyní, že mých knih nikdy již neotevřete.

Dáma. Počkejte, uvážím to dříve! — Ano, slibuji!

Neznámý. Dobrá! Ale nezrušte tohoto slibu! Vzpomeňte si vždycky na ženu modrovousovu, když ji zvědavost zvábila, aby otevřela zakázanou světnici...

Dáma. Pozorujete, že již činíte takové nároky jako Modrovous? A nepozorujete, jak jste již zapomněl, že jsem vdána, že můj muž je lékařem a že je vaším ctitelem, takže dům jeho je vám dokořán otevřen, kdykoli se vám zachce vejíti k němu?

Neznámý. Přičinil jsem se, seč jsem byl, abych na to zapomněl, a tak jsem to zahladil ve své paměti, že to přestalo býti pro mne skutečností.

Dáma. Je-li tomu tak, doprovodíte mě dnes večer domů?

Neznámý. Nikoli! Ale doprovodíte vy mne?

Dáma. Kam?

Neznámý. Ven, do světa, ať je to kamkoli. Nemám domova, mám jenom cestovní vak; peníze mívám někdy, ale zřídka — je to to jediné, čeho mi život úporně odpírá, snad proto, že jsem po nich nikdy dost nezatoužil.

Dáma. Hm!

Neznámý. O čem přemýšlíte?

Dáma. Divím se tomu, že vaším žertem nejsem uražena. *(Varhany.)*

Neznámý. Žertem nebo vážně, to je mi jedno. — — — Slyšte! Teď začínají varhany; to se hospoda brzy otevře.

Dáma. Je pravda, že pijete?

Neznámý. Ano, piji mnoho! Víno nutí moji duši, aby opustila svou schránu, a tu vzlétám k oblakům a vídám, čeho nikdo netušil, slýchám, čeho nikdo neslyšel...

Dáma. A druhý den?

Neznámý. Mívám krásné výčitky svědomí; mívám spásný pocit viny a lítosti; těším se z bolesti těla, zatím co duše jako dým ovívá čelo mé; je mi jako bych byl mezi životem a smrtí, když duch cítí, že pozvedl křídla a že by mohl vzlétnouti, kdyby chtěl.

Dáma. Pojďte se mnou do kostela, jen na chviličku; neuslyšíte tam nijakého kázání, jen krásnou hudbu nešpor.

Neznámý. Ne, ne, do kostela ne! Je mi tam bolno a cítím, že tam nenáležím, že jsem zatracenec, že tam již nikdy nevejdu, tak jako je nemožno, abych byl opět dítětem.

Dáma. To vše teď cítíte?

Neznámý. Ano, tak daleko jsem dospěl; a připadá mi, jako bych byl na kousky rozřezán a vařil se zvolna v Medeině kotli: buď se uvařím na mýdlo, nebo vstanu omládlý z vlastního odvaru! Vše to závisí od Medeiny zručnosti.

Dáma. Zní to jako věštba. Uvidíme, nebudete-li zase dítětem.

Neznámý. Musilo by to začíti s kolébkou — a pak by musil přijíti ten pravý!

Dáma. Ovšem! — Ale počkejte tu na

mne, zajdu si zatím do Alžbětiny kaple. Kdyby byla kavárna otevřena, hezky bych vás poprosila: Nepijte! Na štěstí jest však zavřena.

Neznámý opět usedne a kreslí do písku. Vejde šest pohřebních sluhů, oděných hnědě, dále hosté. Jeden zřízenec nese prapor s odznakem tesařů, zahalený hnědou smuteční rouškou; druhý velkou sekeru, ovinutou jedlovým chvojím; třetí nese podušku s kladívkem mluvčího. Stanou před kavárnou a čekají.

Neznámý. Prosím vás, kdo to umřel?

První host. Byl to tesař! *(Je slyšeti zvuk jakoby z hodin.)*

Neznámý. Opravdový tesař nebo takový, který vězí v čtyřech dřevěných stěnách a tiká?

Druhý host. Obojí, ale víc ten, který vězí v čtyřech stěnách a tiká — jak pak se honem jmenuje?

Neznámý (pro sebe). Taškář! Chce mě zvábit, abych řekl hodiny smrti, ale odpovím mu něco jiného, abych ho poškádlil. — Myslíte zlatníka?

Druhý host. Ne, zlatníka ne. *(Je slyšeti opět tikot hodin.)*

Neznámý. Chcete mě postrašiti nebo dělá smrt zázraky? Pak prosím, abych vám směl prohlásiti, že se nebojím, ani že nevěřím v divy. Ale je mi přece trochu podivné, že

hosté mají hnědý smutek; proč nejste v černém? Je lacinější, hezčí i praktičtější.

Třetí host. Pro nás v naší prostotě je to černé, ale poroučí-li vaše milost, bude to pro vás hnědé.

Neznámý. Nemohu popříti, že je vaše společnost svrchovaně zvláštní, že z ní pociťuji neklid, který bych raději přičetl na účet včerejšímu opojení z moselského. Řeknu-li však, že máte kolem sekery jedlovou chvoj, uslyším jistě, že je to — nu, co pak je to?

První host. Je to réva.

Neznámý. Tušil jsem, že to nebude chvoj. Hleďme, již otvírají — to je dost!

Kavárna se otevře; Neznámý usedne za stůl a dostane víno. Hosté zasednou k prázdným stolům.

Neznámý. Zdá se, že jste měli radostný pohřeb, když se opíjíte po tak svatém úkonu.

První host. Ano, byl to darebný člověk, který nedovedl zírati na život vážně.

Neznámý. A který patrně také zneužíval silných nápojů.

Druhý host. Ano, to dělal.

Třetí host. A ženu a dítě musili mu živiti jiní.

Neznámý. To bylo ovšem hanebné. Ale za to také má tak krásnou pohřební řeč od svých přátel. — Prosím, nevrážejte mi do stolu, když piji.

Druhý host. Když já piji, je mi to...

Neznámý. Když já piji... ano, ale mezi mnou a vámi je velký rozdíl.

Hosté reptají. Vstoupí žebrák.

Neznámý. Zas je tu žebrák, který přehrabuje stoky.

Žebrák (usedne za stůl a objedná si víno). Víno! — Moselské!

Hostinský (s tabulkou). Odejděte, prosím! Vám se nic nenalije, protože jste nezaplatil svých daní. Ano, ano, tady je rozkaz z radnice a zde je vaše jméno, váš věk a charakter.

Žebrák. Omnia serviliter pro dominatione! Jsem svobodný muž s akademickým vzděláním a neplatím daní, protože nechci býti poslancem. — Moselské!

Hostinský. Nepůjdete-li ihned, dostanete bezplatnou cestu do obecního chudobince!

Neznámý. Nevyřídili byste si, pánové, tuto záležitost někde jinde? Překážíte tím ostatním hostům.

Hostinský. Ano, ale uznáte přece, že je to správné...

Neznámý. Nikoli, uznávám, že je to na výsost nepříjemné, a protože nikdo nezaplatí svých daní — hm — má snad právo, aby užíval drobných radostí života.

Hostinský. Ach tak! Náležíte k těm, kteří darebáky osvobozují od jejich povinností!

Neznámý. Ne, to je přespříliš! Víte, že jsem slavný muž?

Hostinský a hosté se smějí.

Hostinský. Snad pověstný! Počkejte, podívám se tady na tabuli, zdali popis úplně souhlasí: osmatřicet let, hnědé vlasy, kníry, modré oči; bez zaměstnání; neznámé příjmy; ženat, ale utekl ženě a opustil dítě; známý buřičskými názory v otázkách společenských a působí dojmem, jako by neovládal plně svých smyslů... Souhlasí!

Neznámý (zvedne se bled a zničen). Ó, co to znamená!

Hostinský. Na mou duši se mi zdá, že to souhlasí.

Žebrák. Snad je to on a ne já.

Hostinský. Tak to vypadá. Zdá se mi, že se oba pánové mohou vzíti za ruce a jíti spolu.

Žebrák (k neznámému). Pojďte, půjdeme.

Neznámý. My! — To vypadá jako intrika! *(Na věži se zvoní; zazáří slunce, jež osvětlí barevné růžicové okno nad kostelními dveřmi, jež se otevrou, že je viděti vnitřek chrámu; je slyšeti varhany a zpěv* Ave Maris Stella.)

Dáma (vyjde z kostela). Kde jste, co děláte? Proč jste mě zase volal? Pořád se držíte za sukni jako dítě!

Neznámý. Ano, bojím se; dějí se tu věci, jichž nelze vysvětliti přirozenou cestou.

Dáma. Vždyť jste se nebál ničeho, ani smrti.

Neznámý. Nikoli, smrti ne, ale jiného — toho neznámého!

Dáma. Poslyšte, příteli můj, podejte mi ruku; dovedu vás k lékaři, neboť jste nemocen! Jděte na poštu, vyzvedněte svůj dopis — potom půjdete se mnou.

Neznámý. Možná; ale řekněte mi nejprve jedno: je tohle karneval, anebo je to vše, jak má být?

Dáma. Je to v pořádku...

Neznámý. Ale tenhle žebrák je přece ošklivý člověk. Je pravda, že se mi podobá?

Dáma. Ano, budete-li dále píti, budete mu úplně podoben. Ale teď jděte na poštu a vyzvedněte si svůj dopis; potom půjdete se mnou.

Neznámý. Ne, na poštu nepůjdu. Vždyť v tom dopise jsou jen soudní líčení.

Dáma. A není-li jich v něm?

Neznámý. Pak jsou v něm nepravosti.

Dáma. Čiňte, jak vám libo. Svému osudu nikdo neujde. A v této chvíli mám pocit, jako by se radily o nás vyšší moci a vynášely svůj soud.

Neznámý. Vy také! Víte, že jsem právě teď slyšel úder kladívka, jak soudcové posunuli židle od stolu a vyslali sluhy ven... Ó té hrůzy, toho strachu... Ne, ne nepůjdu s vámi.

Dáma. Rcete, co jste se mnou učinil... Uvnitř chrámu nebyla jsem s to, abych našla svoji zbožnost; na oltáři zhasla jedna svíce

a chladný vítr mi ovanul tváře, právě když jsem zaslechla, jak mě voláte.

Neznámý. Nevolal jsem; jen jsem po vás toužil...

Dáma. Nejste přec slabým děckem, jímž se tu jevíte; vaše síly jsou nezvyklé, i bojím se vás...

Neznámý. Jsem-li sám, jsem sláb jako paralytik, jakmile však najdu člověka, nabudu sil! Teď chci být silen a proto půjdu s vámi!

Dáma. Ano, pojďte a snad mě zbavíte vlkodlaka.

Neznámý. Kdo je ten vlkodlak?

Dáma. Říkám tak jemu...

Neznámý. Dobrá! Souhlasím; budu se bíti se zloduchy, budu osvobozovati princezny, ubíjeti vlkodlaky, ano, to je život!

Dáma. Pojďte, spasiteli můj! *(Zahalí si tvář závojem, políbí ho chvatně na ústa a rychle odejde. Neznámý stojí chvíli udiven a ohromen. Z kostela se ozve akkord ženských hlasů, podobající se téměř křiku. Ozářené růžicové okno se náhle zatemní; strom nad lavicí se chvěje; pohřební hosté vstanou a hledí k nebi, jako by viděli něco neobyčejného, strašného. Neznámý odkvapí za dámou.)*

U lékaře.

Dvůr, uzavřený ze tří stran staveními; jednopatrový dřevěný dům s taškovou střechou.

Ve všech stěnách malá okna. V pravo skleněné dveře s verandou. V levo pod okny růžový keř a úly. Uprostřed dvora hromada dříví tvaru orientálské báně; vedle ní studna. Nad středem se tyčí vrchol velkého ořechového stromu. V pravém rohu vrátka do zahrady. U studny velká želva. Lednice a káď na smetí. Před verandou stůl a židle.

Sestra (vejde z verandy s telegramem). Neštěstí přišlo na dům tvůj, bratře!

Lékař. Kdy tomu tak nebylo, sestro milá?

Sestra. Ale tentokrát — oh — Ingeborg se vrací a má s sebou — hádej, koho!

Lékař. Počkej chvilečku! Vím to, neboť jsem to dlouho tušil a toužil po tom. Byl jsem pro tohoto básníka pln podivu, učil jsem se od něho a přál jsem si, abych ho poznal. A teď přichází, pravíš! Kde ho Ingeborg našla?

Sestra. Zdá se, že v městě; patrně v literárním saloně.

Lékař. Často jsem přemýšlel, je-li tento muž totožný s druhem téhož jména, který se mnou studoval na gymnasiu. Přával jsem si, aby to nebyl on, neboť onen mladík měl v sobě cosi osudového, a za lidský věk osudné nadání své jistě strašně rozvinul.

Sestra. Nepusť ho do svého domu; odjeď někam, vyhni se jeho návštěvě.

Lékař. Nikoli, neboť svému osudu nikdo neujde...

Sestra. Ty, který ses nikdy před ničím nesklonil, se plazíš před touto chimerou, jíž nazýváš osudem.

Lékař. Život mě tomu naučil, a svůj čas i síly své jsem promarnil v boji s neodvratnou nezbytností.

Sestra. Proč však dopouštíš, aby se žena tvá toulala, aby kompromitovala tebe i sebe.

Lékař. Víš to! Protože jsem jí, když jsem ji vyprostil z jejího zasnoubení, předstíral svobodný život za žalář, v němž dosud byla. A ostatně bych jí ani nemiloval, kdyby mě poslouchala, nebo kdybych jí mohl poroučeti.

Sestra. A tak se přátelíš se svým nepřítelem.

Lékař. Tak, tak!

Sestra. A proto dopouštíš, aby vešla do tvého domu s tím, který tě zničí. Ó, kdybys věděl, jak nesmírně nenávidím toho muže!

Lékař. Vím to, vím! Poslední kniha jeho je také odporná, ale prozrazuje známky duševní choroby.

Sestra. Ať ho dají tedy do blázince....

Lékař. Mnozí to říkají, ale nezdá se mi, že by překročil meze...

Sestra. Protože jsi sám výstřední a protože máš u sebe ženu, jež blázní.

Lékař. Neupírám, že lidé posedlí vášní mě vždycky k sobě vábili, a originalita, původnost není alespoň banální... *(Je slyšeti parní píšťalu.)* Co to bylo? Někdo křičel!

Sestra. Jsi nervosní, milý bratře; byl to parník... Ale teď tě snažně prosím: odjeď odtud!

Lékař. Cítím, že bych měl odjeti, ale jsem tu jako přikován... Víš-li, že vidím jeho podobiznu ve své pracovně, když tu stojím. A sluneční svit vrhá na ni stín, který hyzdí všecku postavu jeho, takže se podobá... ó to je příšerné. Vidíš, komu se podobá?

Sestra. Podobá se ďáblu! — Prchni odtud!

Lékař. Nemohu!

Sestra. Tedy se alespoň braň...

Lékař. To dělávám! Ale tentokráte je mi, jako by se blížila bouře. Kolikrát již jsem chtěl prchnouti, ale nemohl jsem. Je mi, jako by země pode mnou byla železem a já magnetickou střelkou... a přijde-li neštěstí, nevolil jsem ho já sám... Teď prošli branou.

Sestra. Nic jsem neslyšela.

Lékař. Ale já slyším. A teď je i vidím! Je to on; druh z mého dětství. Ve škole cosi provedl... svedli to na mne, a byl jsem potrestán. Ale jemu říkali Caesar, ani nevím proč!

Sestra. A tento muž...

Lékař. Ano, takový je život! — Caesar!

Dáma (vejde). Dobrý den, muži; přivedla jsem hosta.

Lékař. Slyšel jsem. Nechť je vítán!

Dáma. Je v hostinské světnici, šel si vyměnit límeček.

Lékař. Jsi spokojena se svým úlovkem?

Dáma. Je to jistě nejnešťastnější muž, jakého jsem v životě potkala.

Lékař. Toť příliš!

Dáma. Ano, toť více než příliš pro všecky.

Lékař. Zajisté. Avšak jdi, sestro, a ukaž mu cestu. *(Sestra odejde.)* Měla jsi zajímavou cestu?

Dáma. Ano, potkala jsem mnoho zvláštních lidí... Měl jsi nějaké návštěvy?

Lékař. Neměl; síň byla dnes ráno prázdna. Zdá se, že to jde s mou praxí s kopce.

Dáma (vlídně). Ubohý muži... Poslyš, neměli bychom tu hromadu dříví ukliditi brzy dovnitř. Je vlhko.

Lékař (bez výčitky). Ano, zajisté; a včely by se měly usmrtit a ovoce v zahradě sčesati, ale k ničemu se nedostanu...

Dáma. Jsi znaven, milý muži!

Lékař. Znaven ke všemu.

Dáma (bez trpkosti). A máš tak špatnou ženu, jež ti neumí pomoci!

Lékař (vlídně). Proč pak tak mluvíš, když si to nemyslím.

Dáma (obracejíc se k verandě). Hleď!

Neznámý (oblečen mlaději než v první scéně; vejde z verandy s nucenou bodrostí a upřímností; zdá se, že poznává lékaře, zděsí se a zavrávorá, vzpamatuje se však).

Lékař. Vítám vás ve svém domě.

Neznámý. Děkuji, pane doktore!

Lékař. Přinášíte nám hezké počasí, jehož je nám nutně potřebí, neboť tu šest neděl pořád pršelo...

Neznámý. Ne sedm? Vždyť prší-li na den sedmi mučedníků, pršívá obyčejně sedm neděl... ale pravda, sedmi mučedníků ještě nebylo — bože, jak jsem hloupý!

Lékař. Jste zvyklý městskému životu a tento prostý venkovský život bude vám připadati jistě hodně jednotvárný.

Neznámý. Ach, nikoli, jsem tu zrovna tak málo doma jako kdekoli jinde... Promiňte mi tuto otázku, jež nemá nijakého popudu: Neviděli jsme se někdy dříve, v mládí?

Lékař. Nikdy.

Dáma (usedne za stůl a háčkuje).

Neznámý. Opravdu ne?

Lékař. Určitě ne! Sledoval jsem literární dráhu vaši již od počátku, a to, jak vám moje choť řekla, s největším zájmem, takže kdybych vás byl již dříve znal, byl bych se na vás upamatoval, alespoň na vaše jméno. — A teď tady vidíte, jak se vede lékaři na venkově.

Neznámý. Kdybyste mohl jen tušit, jak se vede tak zvanému buditeli, osvobozovateli, jistě byste mu nezáviděl.

Lékař. Tušit to mohu, neboť jsem viděl, jak lidé milují svoje pouta. Snad tomu má tak býti, jak tomu je!

Neznámý (naslouchá ven). To je zvláštní — kdo to hraje v sousedství?

Lékař. Nevím, kdo by to byl? Víš to snad ty, Ingeborg?

Dáma. Nevím!

Neznámý. Je to Mendelsohnův smuteční pochod, který mě pořád pronásleduje; nevím, mám-li ten v uších, nebo snad...

Lékař. Míváte sluchové přeludy?

Neznámý. Nikoli, přeludy nikoli, ale zdá se mi, že mě pronásledují drobné události, jež se mi pořád vracejí... Neslyšíte také, že se tam hraje?

Lékař i dáma. Ano, hraje se tam...

Dáma. A je to Mendlsohn...

Lékař. Však je také teď v módě...

Neznámý. Ano, vím to, ale že se hrává vždycky na pravém místě a v pravou chvíli... *(Vstane.)*

Lékař. Abych vás uklidnil, zeptám se své sestry... *(Vejde na verandu.)*

Neznámý (k dámě). Dusím se tu! Vím, že pod touto střechou nebudu spáti ani jedinou noc! Váš muž vypadá jako vlkodlak, a vy v jeho přítomnosti jako byste se měnila v solný sloup. Na tomto dvoře se někdo dopustil vraždy, straší tu, a jakmile se mi naskytne příležitost, prchnu odtud.

Lékař (vraceje se). Ano, slečna z pošty hraje na piano...

Neznámý (nervosně). Dobrá! Pak je vše, jak má být! — Ale vaše bydlo, pane doktore, je velmi originelní; všecko je tu tak zvláštní. Tak na příklad tato hromada dříví...

Lékař. Ano, již dvakrát do ní udeřil hrom...

Neznámý. To je strašné; a přes to ji tu máte?

Lékař. Ano, právě proto, a letos jsem ji ještě o dva lokte zvýšil, ovšem také proto, aby mi v létě skýtala stínu. Je to můj chlebovník... Jak přijde podzim, musí do dřevníka...

Neznámý (rozhlíží se). A tady je čemeřice... Odkud ji máte? A kvete v létě... Všecko je tu tak zvráceno...

Lékař. Ach ta... Ano, mám tu v ošetřování pacienta, který je poněkud duševně chorý...

Neznámý. Tady v domě?

Lékař. Ano. Ale je to klidná povaha, jež pořád jen přemítá o neúčelnosti přírody, a poněvadž je mu hloupé, aby čemeřice v sněhu mrzla, dává ji do sklepa a na jaře ji vysazuje.

Neznámý. Máte v domě pomatence? To je velmi nepříjemné!

Lékař. Ano, ale tenhle je tak klidný.

Neznámý. Čím se pomátl?

Lékař. Ach, kdo pak ví! Říká se tomu duševní choroba a není to tudíž vada tělesná.

Neznámý. Povězte mi: je tady — na blízku?

Lékař. Kdo, ten chorý? Ano, prochází se v zahradě a rovná tvorstvo, ale mučí-li vás jeho přítomnost, zavřeme ho do sklepa.

Neznámý. Proč se takovým ubožákům nevezme hned život?

Lékař. Nikdo přec neví, jsou-li zralí.

Neznámý. K čemu?

Lékař. K tomu, co přijde!

Neznámý. Není nic takového! *(Pomlka.)*

Lékař. Kdož ví!

Neznámý. Nevím věru, ale je tu příšerně u vás; snad nemáte také mrtvoly?

Lékař. Ale ovšem! Tady v lednici mám několik kusů, jež mám poslati vládním úřadům. *(Vyjme nohu a paži.)* Podívejte se!

Neznámý. Bože, vždyť je tu jako u rytíře Modrovousa.

Lékař (příkře). Co tím myslíte? *(Pohlédne ostře na dámu.)* Domníváte se snad, že vraždím svoje ženy?

Neznámý. Ach ne, bůh chraň, vždyť vidím, že je to u vás nemožné. — Ale snad tu v domě také straší?

Lékař. Straší! Zeptejte se mé choti! *(Zajde za hromadu dříví, takže ho Dáma i Neznámý nevidí.)*

Dáma (k Neznámému). Můžete mluviti hlasitě, neboť můj muž nedoslýchá, vidí však na ústech, co se povídá.

Neznámý. Tu využiji této příležitosti a řeknu, že jsem horší, mučivější chvíle ještě nezažil. Stojíme tu a žvaníme o nejhloupějších nesmyslech, jen proto, že nemá nikdo z nás odvahy, pověděti svoje myšlenky. Trpěl jsem taková muka, že jsem měl v úmyslu vzíti svůj nůž a přeříznouti si žíly, abych se ochladil, teď však bych měl chuť, říci mu pravdu a vyhoditi ho do povětří. Máme mu říci do očí, že chceme uprchnouti a že jste syta jeho pošetilostí?

Dáma. Budete-li takto mluviti, budu vás nenávidět. Stůj co stůj musíme se chovati způsobně.

Neznámý. Ach, jak jste dobře vychována! *(Lékař vystoupí, že ho oba vidí; ti však rozprávějí dále.)*

Neznámý. Prchnete se mnou, dříve než slunce zapadne?

Dáma. Pane můj...

Neznámý. Rcete, proč jste mě včera líbala...

Dáma. Pane můj...

Neznámý. Pomyslete, kdyby slyšel, co si povídáme... Vypadá tak falešně...

Lékař. Čím pak bychom pobavili svého hosta?

Dáma. Náš host nemá v zábavě velkých požadavků, neboť život jeho neuplynul v radostech... *(Lékař hvizdne na píšťalu. Chorý se objeví v zahradě; má vavřínový věnec kolem skrání a je podivně vystrojen.)*

Lékař. Caesare! Sem pojď!

Neznámý (nemile dotčen). Jmenuje se Caesar?

Lékař. Nikoli, je to přezdívka, již jsem mu dal na památku na svého spolužáka...

Neznámý (znepokojen). Co je to?

Lékař. Ano, je to nevšední případ, ale vinu jsem odnesl já.

Dáma (k Neznámému). Slyšel jste již někdy, aby dítě bylo tak zkaženo? *(Nezmámý jeví muka. Chorý vstoupí.)*

Lékař. Pojď sem, Caesare, a pokloň se velkému spisovateli.

Chorý. Je velký?

Dáma (k lékaři). Proč sem voláš chorého, když to mučí našeho hosta?

Lékař. Caesare, nebuď nezpůsobný, nebo dostaneš bičem.

Chorý. Caesarem je, ale velký není! Neboť neví, co bylo dříve, zda kuře nebo vejce. — Ale já to vím.

Neznámý (k Dámě). Půjdu odtud! Zvábila jste mě do pasti, či co si mám mysleti? V nejbližší chvíli pustí také svoje včely, aby mě pobavil.

Dáma. Mějte neomezenou důvěru ve mne, ať se děje cokoli... a nemluvte tak hlasitě...

Neznámý. Ale ten strašný vlkodlak nás nikdy nepustí, nikdy!

Lékař (pohlédne na hodinky). Odpusťte, panstvo, ale musím na hodinu odejíti. Půjdu

k nemocnému. Doufám, že vám tu nebude dlouhá chvíle, zatím co budete čekati.

Neznámý. Jsem zvyklý čekati na to, co nikdy nepřijde...

Lékař (k chorému). Caesare, darebáku, se mnou pojď! Zavru tě do sklepa! *(Odejde s chorým.)*

Neznámý (k Dámě). Co je to? Kdo mě to pronásleduje? Ubezpečujete mě, že váš muž je mi nakloněn; věřím tomu, a přesto neotevře svých úst, aby mě neranil. Každé slovo jeho bodá mě jako šídlo... a teď zase hrají ten smuteční pochod... hrají jej opravdu... a ta čemeřice je tu zase. — Proč se tu vše pořád vrací... mrtvoly, žebráci, lidské osudy, vzpomínky z mládí?... Pojďme odtud; dejte, ať jsem vám spasitelem z tohoto pekla!

Dáma. Proto jsem vás sem přivedla, a také proto, aby nikdo nemohl říci, že jste někomu ukradl ženu. Avšak musím se vás na něco zeptati... Mohu na vás spolehnouti?

Neznámý. Míníte tím moje city...

Dáma. O těch nemluvíme, neboť jsme z nich vyšli jako z předpokladu, a ty stačí, okud stačí...

Neznámý. Míníte tedy podporu hmotnou! Ano, mám dostati velké sumy a potřebuji jen napsati nebo zatelegrafovati...

Dáma. Spoléhám na to tedy! Nuže! *(Vloží své háčkování do kapsy.)* Jděte nyní přímo

tam tou branou; pak půjdete podél jasmínu, a přijdete na branku v plotě. Otevřte ji a budete na silnici. V nejbližším městě se setkáme!

Neznámý (váhavě). Branka v plotě není mi po chuti; raději bych se bil s ním tady na dvoře...

Dáma (s posunkem). Rychle!

Neznámý. Pojďte raději se mnou!

Dáma. Ano, půjdu! Ale pak půjdu napřed! *(Obrátí se a posílá k verandě polibky.)* Ubohý vlkodlaku!

DĚJSTVÍ DRUHÉ

Světnice v hotelu.

Neznámý. Číšník. Dáma.

Neznámý (s cestovním vakem). A jiné světnice tady nemáte?

Číšník. Naprosto ne!

Neznámý. Ale v této bydleti nebudu!

Dáma. Když však jiné není, příteli, a všecky hotely jsou přeplněny...

Neznámý (k číšníkovi). Odejděte!

Dáma (sklesne na židli, neodloživši pláště a klobouku).

Neznámý. Přeješ si něčeho?

Dáma. Ano, jedině, abys mě usmrtil!

Neznámý. Ano, chápu tě! Vyháněni z hotelů, protože nejsme oddáni, pronásledováni policií octli jsme se konečně v tomto hotelu, posledním ze všech, kam jsem chtěl jíti, v této světnici číslo osm... Někdo proti mně bojuje, pořád bojuje!

Dáma. Je to číslo osm?

Neznámý. Byla jsi tu již *také?*

Dáma. A ty?

Neznámý. Ano, rovněž.

Dáma. Pojďme odtud, pojďme na ulici, do lesa, kamkoli...

Neznámý. S radostí! Ale po té divoké honbě jsem rovněž tak unaven jako ty! Pomysli si, že jsem cítil, jak nás sem cesta

naše táhne: bránil jsem se a vzpíral, chtěje jeti v opačný směr, ale vlaky se zpozdily, zmeškali jsme je, i musili jsme sem a do této světnice. Čert je v tom, sám ďábel; ale však se spolu ještě chytneme, on a já!

Dáma. Tak mi to připadá, jako bychom neměli nikdy dojíti klidu zde na zemi!

Neznámý. Jak je tu vše nezměněno. Tam je pořád ta vadnoucí čemeřice... hleď, zase je tu! — A tady visí hotel Breuer v Montreux — tam jsem také bydlel...

Dáma. Byl jsi na poště?

Neznámý. Té otázky jsem čekal. Ano, byl jsem tam, a jako odpověď k pěti dopisům a třem telegramům jsem dostal jen jediný telegram: že můj nakladatel na čtrnáct dní odjel.

Dáma. Pak jsme úplně ztraceni.

Neznámý. Skoro!

Dáma. A za pět minut přijde si číšník pro naše pasy; a pak přijde hostinský a požádá nás, abychom šli.

Neznámý. A tak nám zbude jen jedno...

Dáma. Dvojí!...

Neznámý. Ale to druhé je nemožné.

Dáma. Co je to druhé?

Neznámý. Abychom jeli na venkov k tvým rodičům.

Dáma. Čteš mi již moje myšlenky.

Neznámý. Nemůžeme míti navzájem již nijakých tajemství...

Dáma. Proto je všecek sen u konce...

Neznámý. Snad!

Dáma. Jdi a telegrafuj ještě jednou!

Neznámý. Ano, musím, ale nemohu se hnouti: nevěřím již v úspěch své námahy — — někdo mě paralysuje, zeslabuje.

Dáma. A mne! Rozhodli jsme se, že nebudeme nikdy mluviti o tom, co bylo, ale vlečeme to s sebou. Podívej se na tyto čalouny. Vidíš tu podobiznu, již tvoří květy?

Neznámý. Ano, je to on! Všude, všude! Po kolikáté již... Avšak ve vzoru ubrusu vidím někoho jiného... Je to přirozené! Ne, ne, je to klam! — Čekám jen, že se každou chvíli ozve můj pochod, pak bude vše úplné! *(Naslouchá.)* Tady je!

Dáma. Nic neslyším.

Neznámý. Pak jsem — na cestě.

Dáma. Pojedeme snad domů?

Neznámý. To poslední, to nejhorší! — Příjíti jako dobrodruh, jako žebrák, ne, ne, toť nemožno.

Dáma. Je to ovšem — — ne, bylo by to přespříliš! S hanbou a potupou, a staré hoře vléci s sebou... a viděti tě v ponížení, a ty mne. Nikdy bychom neměli již úcty k sobě!

Neznámý. Pravda, bylo by to horší než smrt; ale pomysli si, cítím, jak se to blíží jako nezbytnost, a začínám po tom toužiti, abych tím prošel, není-li vyhnutí.

Dáma (vyjme háčkování). Ale já netoužím, aby mě před tebou tupili a plísnili... musí se najíti jiné východisko. Jen kdybychom byli oddáni... a šlo by to rychle, neboť dřívější manželství mé je formálně neplatno — podle zákona země, kde bylo uzavřeno... Třeba jen, abychom tam jeli a dali se oddati týmž knězem, který... ale to by bylo pro tebe ponižující.

Neznámý. Ale hodilo by se k všemu ostatnímu... neboť tato svatební cesta podobá se pouti nebo běhání ulicí...

Dáma. Ano máš pravdu, a v pěti minutách bude hostinský tady a vyžene nás! Proto a abychom učinili konec tomuto pokořování, nezbývá než polknouti dobrovolně poslední pilulku... Ticho, slyším kroky...

Neznámý. Tuším je a jsem připraven .. Jsem nyní připraven na všecko, a nemohu-li zdolati toho neviditelného, ukáži, jak dlouho ztrpím... Zastav svoje šperky, vyplatím je, až se nakladatel vrátí domů, jestliže se při koupání neutopí nebo nezabije při srážce vlaků. Je-li někdo ctižádostiv jako já, musí býti hotov, aby především obětoval svoji čest!

Dáma. Když jsme se tedy shodli, nemyslíš, že bude lépe, opustíme-li tuto světnici dobrovolně... Ó bože! Již jde! Hostinský!

Neznámý. Pojďme! — — — Běhání ulicí číšníků, pokojských, podomků, vrátných...

Ruměnec hanby a bledost hněvu... Lesní zvěř smí se skrýti ve svých doupatech, ale my jsme nuceni, vystaviti na odiv svoji hanbu. — Spusť si alespoň závoj.

Dáma. To je svoboda!

Neznámý. A to je osvoboditel! *(Odejdou.)*

U moře.

Na ostrohu u břehu chatrče. Před ní stůl se židlemi. Neznámý a Dáma jsou oděni světle, vypadají mlaději než v předešlých výjevech. Dáma háčkuje.

Neznámý. Tři dny štěstí a klidu po boku své ženy, a neklid se opět vrátí.

Dáma. Čeho se bojíš?

Neznámý. Že to dlouho nepotrvá!

Dáma. Proč myslíš?

Neznámý. Nevím; myslím, že tomu musí být konec, náhle, strašně. I v tom slunci, v tom tichu větrů je cosi falešného, a cítím, že štěstí nenáleží k osudu mého života.

Dáma. Ale vždyť je vše v pořádku; rodiče povolili, můj muž odepsal vlídně a rozumně...

Neznámý. Co platno, co platno... Osud spřádá svůj úklad, slyším, jak kladívko dopadá, jak se židle odsunují od stolu — soud je vynesen, ale musil býti vynesen, než jsem se zrodil, neboť jsem již v dětství nastoupil svůj trest... Není jediného bodu v mém

životě, na nějž bych mohl s radostí pohlédnouti...

Dáma. A ty jsi, ubohý muži, dostal vše, čeho sis od života žádal.

Neznámý. Všecko, ale bohužel zapomněl jsem si přáti zlata.

Dáma. Zase na to myslíš.

Neznámý. Divíš se tomu?

Dáma. Ticho!

Neznámý. Co to pořád háčkuješ? Sedíš tu jako sudička a soukáš nit svými prsty... ale jen pracuj; ze všeho nejkrásnější je, vidíme-li ženu skloněnu nad prací neb dítětem. Co háčkuješ?

Dáma. Nic to není, jen ruční práce...

Neznámý. Vypadá to jako síť z nervů a uzlů, v nichž ztrnuly tvoje myšlenky; představuji si, že tak vypadá tvůj mozek uvnitř...

Dáma. Kdybych měla jen polovici myšlenek, jež mi přičítáš; ale nemám jich vůbec!

Neznámý. Proto snad je mi v tvé blízkosti tak dobře; zdáš se mi tak dokonalou, že si nedovedu představiti života bez tebe! — Mrak již odtáhl! Nebe je vysoké, vítr tak změkl — necítíš, jak se lichotí? To je život; ano, teď žiji, právě teď! A cítím, jak se moje já vzdouvá, jak roste, jak se rozplývá v nekonečno: jsem všude, v moři, jež je mou krví, v skalách, jež jsou mou kostrou,

v stromech, v květinách; a moje hlava dosahuje až k nebi, vidím však vesmír, jímž jsem já, cítím v sobě všecku sílu stvořitele, neboť já jím jsem. Jak rád bych vzal všecku hmotu do svých dlaní a přeměnil ji v cosi dokonalejšího, trvalejšího, krásnějšího... jak rád bych viděl, aby vše, co je stvořeno, aby všecko tvorstvo bylo šťastno; aby se rodilo bez bolestí, aby žilo bez hoře a umíralo v tiché radosti! Evo, chceš se mnou zemříti, teď, v tomto okamžiku, neboť v nejbližší chvíli bolest se k nám vrátí?

Dáma. Nikoli, nejsem na smrt připravena.

Neznámý. Proč?

Dáma. Zdá se mi, že jsem dosud nic nevykonala. Snad jsem ještě dosti netrpěla...

Neznámý. To je tedy účelem života?

Dáma. Zdá se tak! — Teď tě však o něco pěkně poprosím.

Neznámý. Rci!

Dáma. Nerouhej se nebi jako před chvílí a nepřirovnávej se k stvořiteli, neboť v takové chvíli připomínáš mi Caesara doma...

Neznámý (rozčilen). Caesara! Jak víš... jak můžeš říci...?

Dáma. Řekla-li jsem něco zlého, nemyslila jsem to zle! Byla to hloupost, jíž jsem se dopustila bezděky, uživši slova *doma*... Promiň!

Neznámý. Nemáš na mysli nic jiného než rouhání, jež mne a — Caesara zpodobňují?

Dáma. Nic jiného, věř!

Neznámý. Je to zvláštní; věřím ti, co pravíš, že mě nechceš raniti, a přece mě zraňuješ, ty jako všichni ostatní, s nimiž se setkávám. Co je to?

Dáma. Nic, než že jsi přepiatě citlivý.

Neznámý. Už zase! Myslíš, že mám utajená citlivá místa?

Dáma. Nikoli, bůh ví, že si to nemyslím! — Ach, duchové nesvárů a zloby jsou teď mezi námi! Zažeň je, zažeň je včas!

Neznámý. Neříkej tedy, že se rouhám, řeknu-li starou, známou větu: *Hleď, jsme bohové!*

Dáma. Nuže, je-li tomu tak, proč si tedy nepomůžeš sám, proč nám nepomůžeš?

Neznámý. Což nemohu? Jen počkej; neviděli jsme dosud víc než počátek.

Dáma. Bude-li konec podle toho, pak dobré nebe chraniž nás!

Neznámý. Vím, čeho se bojíš; měl jsem v úmyslu, vyčkati s radostným překvapením, ale teď tě již nebudu trápiti déle. *(Ukáže doporučený, neotevřený dopis.)* Zde viz...

Dáma. Peníze přišly!

Neznámý Dnešního jitra! Kdo mě teď skazí?

Dáma. Nemluv tak; víš přece, kdo nás může skaziti!

Neznámý. Kdo pak?

Dáma. Ten, jenž tresce lidskou pýchu!

Neznámý. A odvahu! Zvláště odvahu. To byla moje Achillova pata, všecko jsem ztrpěl, kromě toho osudného nedostatku peněz, jež mě vždycky ranila v pravé místo.

Dáma. Dovol mi otázku: Kolik jsi dostal?

Neznámý. Nevím, neboť jsem dopisu ještě neotevřel; vím však přibližně, kolik asi dostanu! Ale raději se podívejme. *(Otevře dopis.)* Co je to? Peněz tu není, jen súčtování, z něhož jde na jevo, že nemám čeho požadovati! Je to možné?

Dáma. Zdá se mi, že je tomu tak, jak pravíš!

Neznámý. Že jsem proklet, ano! Ale vezmu svoje prokletí dvěma prsty a vrhnu je ušlechtilému dárci pod nohy! *(Hodí dopis do vzduchu.)* A vlastní kletbou je vyprovodím!

Dáma. Ne, ne! Bojím se o tebe!

Neznámý. Jen se boj! Ale opovrhovat mnou nesmíš. Teď je rukavice vržena, a nyní uzříš zápas velikánů! *(Rozepne kabát a vestu a pohlédne hrozivě k nebi.)* Pojď! Zabij mě svým hromem, máš-li odvahu k tomu! Zastraš mě svou bouří, můžeš-li!

Dáma. Ne, ne! Ne tak!

Neznámý. Ó, ano! Právě tak! Kdo se opovážil rušiti mě v mém snu lásky? Kdo mi chce urvati pohár od úst a ženu z mé náruče? Závistníci, bohové nebo ďábli! Šosáčtí bůžkové, kteří odrážejí úder čepele

bodáním jehlou ze zadu; kteří nejdou na kolbiště; kteří odpovídají nezaplaceným účtem, jejž pošlou kuchyní, aby zneuctili pána v očích jeho čeledi. Bojí se bodnout, bojí se títi, ale pošklebují se a křičí... fuj! Panstvo, utajené moci a síly, fuj!

Dáma. Ó, kéž tě nebe netresce...

Neznámý. Nebe je dále modré a němé, moře je stejně modré a hloupé... Ticho, slyším přicházeti báseň... říkám tomu tak, když nějaký motiv počne klíčiti v mém mozku... ale slyším nejprve rytmus... tentokrát je to jako dusot koňů, jako řinčení ostruh a třesk zbraní... ale je v tom také třepetání, jako když vítr plachtou bije... hoj, to prapory vlají...

Dáma. Ne, ne, to vítr šumí v korunách stromů...

Neznámý. Ticho! — Teď jedou po mostě, ale je to dřevěný most, a v řece není vody, jen křemen a oblázky... Počkej! Teď slyším, jak se modlí růženec, muži i ženy; pozdravení andělské; ale teď vidím, víš kde? — na tvém háčkování — velkou kuchyni, bílou, s obílenými stěnami; jsou v ní tři malá, hluboká okna s mřížemi a květinami; v levém koutě jsou kamna; v pravo stůl s lavicemi ze sosnového dřeva; a nad stolem v koutě je černý krucifix; pod ním hoří světlo... ale strop je z černohnědých trámů... a po stěnách visí jmelí, poněkud uschlé...

Dáma (ulekaně). Kde to vše vidíš? Kde?

Neznámý. Na tvém háčkování...

Dáma. Vidíš tam také lidi?

Neznámý. Vidím tam starého, velmi starého muže, jenž sedí za stolem... skloněn nad loveckou torbou... ale ruce spíná k modlitbě... a na zemi klečí starší žena teď... zase slyším jakoby z venku, z nějaké verandy, pozdravení andělské... ale ti dva v kuchyni vypadají, jako by byli z bílého vosku nebo medu... a nad vším se prostírá závoj. — — Ne, ne, tohle není báseň! *(Procitne.)* Toť něco jiného!

Dáma. Toť skutečnost! Byla to kuchyň doma u mých rodičů, kde jsi nikdy nebyl; onen stařec byl můj děd, lesník, a ona žena byla moje matka, jež se modlila — za nás! Je šest hodin, kdy se čeleď venku na chodbě modlívá růženec...

Neznámý. Bylo to nepříjemné! Začínám býti také jasnovidný! — Ale bylo to krásné. Taková světnice, bílá jako sníh, s jmelím a květinami... Proč se však za nás modlí.

Dáma. Ano, proč? Dopustili jsme se nepravosti?

Neznámý. Co je nepravost?

Dáma. Čtla jsem ovšem, že jí není, ale nechť... Toužím tak nesmírně po své matce; po otci nikoli, neboť ten mě opustil, jako opustil matku mou —

Neznámý. Proč opustil tvoji matku?

4

Dáma. Kdož to ví? A děti tím méně. Avšak pojeďme domů, ach, tak se mi stýská...

Neznámý. Lví doupata a hadí jámy... o jednu méně nebo více, co na tom. Pro tebe to učiním, ale ne jako ztracený syn, nikoli; uvidíš, že k vůli tobě půjdu ohněm i vodou...

Dáma. To nevíš...

Neznámý. Ale tuším...

Dáma. Tušíš také, že cesta je velmi namáhavá, neboť děd s matkou bydlí daleko v horách, kde není cest... Jsme bez peněz — dojdeme jako žebráci...

Neznámý. Zní to jako pohádka, ale zdá se mi, že jsem něco takového četl nebo o tom snil —

Dáma. To je možné, ale vše, co spatříš, je zcela přirozené, snad poněkud nevšední, však lidé také nejsou všední... Jsi hotov, následovati mne?

Neznámý. Úplně — ke všemu!

Dáma (políbí ho na čelo a poznamená ho křižem, prostě, ostýchavě a bez posuňků). Pojď!

Na silnici.

Pahorkovitý kraj; na výšině v pravo v dálce kaplička Silnice, vroubená ovocnými stromy, táhne se hadovitě pozadím; stromovím je viděti pahorky s křiži, boži muka, pamětní

kameny, označující místa neštěstí. V popředí milník s nápisem: ŽEBROTA SE V TÉTO OBCI ZAPOVÍDÁ.

Dáma. Jsi znaven, ubohý muži.

Neznámý. Přiznávám se, ale ponižuje mě, že jsem hladov, protože nám došly peníze. Nikdy bych se nebyl nadál, že k tomu dospěji!

Dáma. Zdá se opravdu, že musíme být na všecko připraveni, neboť myslím, že jsme upadli v nemilost Víš-li, že mi praskla bota — div bych neplakala, že tam takhle přijdeme, jako žebráci.

Neznámý (ukáže na milník). A žebrota se v této obci zapovídá. Proč je to právě tady psáno velkými písmeny?

Dáma. Bývalo to tady vždycky, pokud se pamatuji. Pomysli si, že jsem tu od dětství nebyla; tehdy mi bývala cesta ta krátká, ty vrchy tak nízké; stromy byly menší, a bylo slyšeti ptačí zpěv.

Neznámý. Ptáci zpívali celý rok pro tebe — ach, dítě! Teď zpívají jen na jaře — a nyní se blíží podzim! Ale tehdy jsi tančívala po celé této cestě muk, trhávala jsi květy na úpatí křížů — — *(V dálce se ozve lesní roh.)* Co je to?

Dáma. Ach, vím; to děd se vrací z lovu. Ten dobrý, předobrý stařeček! Pojďme, ať tam dojdeme, než bude večer

Neznámý. Je tam ještě daleko?

Dáma. Daleko ne; přejdeme ještě hory a řeku.

Neznámý. Tu řeku, kterou slyším?

Dáma. Je to ona *velká voda,* u níž jsem se zrodila a vyrostla. Teprve když mi bylo osmnáct let, přišla jsem na tento břeh, abych viděla, co se modralo v dálce — — teď jsem to již viděla.

Neznámý. Ty pláčeš!

Dáma. Ó, ten dobrý stařec! Když jsem vstoupila do člunu, pravil: Tam je svět, dítě. Až ho dost uvidíš, vrať se k svým horám; hory ukrývají! Ano, viděla jsem ho dosti, již dosti!

Neznámý. Pojďme! Cesta je daleká a začíná se tmíti. *(Vezmou své pláště a jdou.)*

V úvoze.

Úzký vchod do úvozu mezi strmými stráněmi se smrkovým lesem. — V popředí kolna; u jejích dveří stojí koště, na jehož koštišti visí kozlí roh. V levo kovárna, jejíž vrata jsou otevřena, propouštějíce rudou záři. V pravo mlýn. — V pozadí úvoz s mlýnským potokem, na němž je lávka. Skalní útesy tvoří profily obrů. — Při zvedání opony stojí kovář ve vratech kovárny a mlynářka ve dveřích mlýna. Když Dáma vstoupí, učiní oba vzájemný posuněk a zmizejí. Dáma i Neznámý mají rozedrané šaty.

Dáma (vystoupí a jde rovnou ke kovárně).

Neznámý. Patrně se před námi schovali.

Dáma. To nemyslím!

Neznámý. Jaká to zvláštní příroda; a jak se tu vše sešlo, aby budilo neklid. Proč tu je to koště s rohem mastí? Patrně je to jeho obvyklé místo, ale moje myšlenky směřují přesto k čarodějnici... Proč je kovárna černá a mlýn bílý? Poněvadž kovárna je plna sazí a mlýn je zamoučen, a přece, když jsem spatřil černého kováře v záři jeho ohně, jak stojí proti bílé mlynářce, vzpomněl jsem si na starou báseň jednu... Ale vidíš tam nahoře ty obrazy?... Ne, ne, to je strašné... nevidíš svého vlkodlaka, od něhož jsem tě vysvobodil... Vždyť je to jeho profil... podívej se: tamhle!

Dáma. Ano, ovšem, ale je to přece skála...

Neznámý. Ano, je to skála, ale je to úplně on!

Dáma. Nechtěj, abych řekla, proč ho tu vidíme!

Neznámý. Myslíš — svědomí, jež procitá, jsme-li hladovi a unaveni, ale jež mlčí, jsme-li syti a odpočati... Není to jako z prokletí, že jdeme jako trhani... Vidíš, jak jsme rozedráni svou cestou trním a po horách?... Zdá se mi, že mě někdo udolává...

Dáma. Proč jsi ho vyzval k boji?

Neznámý. Protože chci vésti boj otevřeně, že se nechci potloukati s nezaplacenými

účty a prázdnými kapsami. Ale buď si: zde je můj poslední halíř; ať si jej vodník vezme, je-li nějaký! *(Hodí peníz do potoka.)*

Dáma. Běda nám! Mohli jsme jím zaplatit převozníkovi; teď přijdeme domů a hned budeme mluviti o penězích...

Neznámý. Mluvili jsme kdy o něčem jiném?

Dáma. Protože jsi penězi vždycky opovrhoval...

Neznámý. Jako opovrhuji vším...

Dáma. Ale vším nelze opovrhovati; je také dobro...

Neznámý. Nikdy jsem ho neviděl...

Dáma. Následuj mne a uvidíš...

Neznámý. Budu tě následovati... *(Váhá, maje jíti kolem kovárny.)*

Dáma. Bojíš se ohně?

Neznámý. Nebojím; ale... *(V dálce se ozve lesní roh. Neznámý vrhne se kolem kovárny za Dámou.)*

V kuchyni.

Velká kuchyň s obílenými stěnami; v pravém rohu tři okna, takže dvě okna jsou v pozadí, jedno v pravé stěně; okna jsou malá, hluboká, s květinami; strop je z černohnědých trámů; v levém koutě velká kamna s měděným, hliněným, železným, cínovým a dřevěným nádobím. V pravém rohu krucifix se

světlem. Pod ním čtyřhranný stůl s lavicemi podél stěn. — Tu a tam po stěnách jmelí. V pozadí dveře. Venku je viděti chudobinec a okny v pozadí kostel. — U kamen je psí pelech a stůl pro žebráky.

Stařec (sedí za stolem pod krucifixem, maje ruce sepiaty; před ním lovecká torba. Je osmdesátník, statný muž s bílými vlasy a plnovousem; je oblečen jako lesník.)

Matka (klečí uprostřed světnice; šedovlasá padesátnice, oblečena černě a bíle Z venku je slyšeti konec Pozdravení andělského, *jež se modlí sborem muži, ženy i děti:* Svatá Maria, matko boží, pros za nás hříšné, nyní i v hodinu smrti naší. Amen.)

Stařec s Matkou. Amen!

Matka. A teď ti něco povím, otče; čeleď viděla u řeky dva tuláky; byli prý rozedráni, špinaví a šli vodou; a když měli zaplatit převozníkovi, neměli ani haléře. Teď sedí u převozníka v chatrči a osušují si šaty.

Stařec. Tak jen ať tam sedí!

Matka. N-zavírej žebráku domu svého; vždyť je to třeba anděl!

Stařec. To je pravda! — Ať tedy přijdou!

Matka. Dám jim semhle na stůl trochu jídla, nebudou-li ti překážet.

Stařec. Ani dost málo!

Matka. Mám jim dát ovocného vína?

Stařec. I jen jim dej! — A dej zatopit v kamnech, když tak vymrzli.

Matka. Na oheň je trochu pozdě, ale přeješ-li si, otče...

Stařec (pohlédne oknem). Ale jen zatop.

Matka. Nač hledíš, otče?

Stařec. Dívám se, jak voda stoupla... a při tom se ptám, jak jsem se ptával již pětasedmdesát let — kdy se podívám k moři...

Matka. Dnes jsi tak smuten, otče.

Stařec. ...et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui laetificat iuventutem meam. — Ano, jsem smuten... Deus, Deus meus: quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me.

Matka. Spera in Deo... *(Vejde služka, pokyne matce, jež se přiblíží. Obě šeptají; služka odejde)*

Stařec. Slyšel jsem, co jste si povídaly! — Bože můj, i to musím nésti!

Matka. Nemusíš s ní mluvit; můžeš odejít nahoru do své světnice.

Stařec. Nikoli, přijmu to jako pokání. — Proč však přicházejí jako tuláci?

Matka. Patrně zbloudili a bylo jim překonati mnohá utrpení... Myslíš, že...

Stařec. Ale že přivádí — — svého muže; to je nestydaté...

Matka. Znáš přece Ingeborčinu zvláštní povahu; myslí, že všecko, co činí, je náležité, vhodné, abych neřekla správné; viděl jsi někdy, že by se byla za nějaký čin sty-

děla nebo trpěla, když byla pokárána? Nikdy jsem to u ní neviděla, a přece není nestoudná, naopak, a všecko, co dělá, ať je to sebe nevkusnější, jí sluší.

Otec. Také jsem se vždycky divil, že se člověk na ni nemůže hněvat... je přesvědčena, že není odpovědna, ani vyplísnění nebo nadávku nevztahuje na sebe; je to, jako by ani neměla těla, nebo jako by v ní byly dvě bytosti, z nichž jedna páše výhradně zlo a druhá udílí rozhřešení... Ale ten muž! Nikoho jsem se tak na dálku neštítil jako jeho. Všude a ve všem vidí jen zlomyslnost, a o nikom na světě nebylo slyšeti tolik zla jako o něm.

Matka. Je pravda, co pravíš, otče, ale také je možno, že Ingeborg má v životě tohoto muže nějaký úkol, a naopak on zase pro ni. Snad se mají navzájem mučiti, až dojdou smíru...

Stařec. Možná, že je tomu tak, jak pravíš, přece mi však není po chuti, abych pomáhal při činu, jenž mi připadá nestoudným... A tento muž má vejíti pod mou střechu? A já to musím přijmouti bez reptání, jako všecko, čeho jsem zasloužil!

Matka. Nuže, ve jménu Páně! *(Dáma a Neznámý vejdou.)*

Matka. Vítáme vás!

Dáma. Děkuji, matko! *(Přistoupí k Starci ten vstane a pozoruje Neznámého.)*

Dáma. Pán s tebou, dědečku! To je můj choť! Prosím, podej mu ruku.

Stařec. Nejdříve se na něho podívám. *(Přistoupí k Neznámému, položí mu ruce na ramena a hledí mu do očí.)* S jakým úmyslem vstupujete do tohoto domu?

Neznámý (prostě). Jen s jediným: abych provázel svou ženu, jak si toho naléhavě přála.

Stařec. Je-li to pravda, buďte nám vítán! Prožil jsem dlouhý a velmi bouřlivý život a konečně v samotě jsem našel trochu klidu a míru: prosím vás, abyste ho nerušil!

Neznámý. Nepřišel jsem, abych prosil o nějakou službu, a nic s sebou nevezmu, až půjdu odtud!

Stařec. Ta odpověď se mi nelíbí, neboť se všichni navzájem potřebujeme, snad i já potřebuji vás; něco takového nikdy nevíme, mladý muži.

Dáma. Dědečku!

Stařec. Ano, dítě! Štěstí ti nepřeji, neboť ho není, ale přeji ti dosti síly, abys unesla osud svůj. — A teď vás na chvíli opustím. Tvoje matka se o vás postará! *(Odejde.)*

Dáma (k Matce). Prostřela jsi pro nás, matko?

Matka. Tady na stole žebráků? Ne, ne, bylo to jen nedorozumění, věř.

Dáma. Ano, vypadáme bídně, neboť jsme zabloudili v horách, a kdyby nám dědeček nebyl dal znamení svým loveckým rohem...

Matka. Dědeček už dávno nechodí na lov.

Dáma. Tedy troubil někdo jiný... Ale teď půjdu, matko, do růžové světnice a poklidím ji...

Matka. Jdi, dítě, jdi; přijdu za tebou...

Dáma (jako by chtěla něco říci, ale není s to promluviti; odejde.)

Neznámý (k Matce). Tuto světnici jsem viděl již dříve...

Matka. A já jsem viděla vás; takřka jsem vás očekávala...

Neznámý. Jako očekáváme neštěstí?

Matka. Proč to pravíte?

Neznámý. Protože přinášívám s sebou hoře a poušť; protože však někde musím býti a svého osudu změniti nemohu, nemám výčitek...

Matka. V tom se podobáte mé dceři — — — nemívá nikdy výčitek a nikdy svědomí.

Neznámý. Jak to?

Matka. Nemyslím tím nic zlého, věřte; vždyť přece nemohu mluviti o svém dítěti zle. Jen v domněnce, že také znáte povahu mé dcery, učinila jsem toto srovnání.

Neznámý Nikdy jsem u Evy nepozoroval vlastností, jež jí přičítáte...

Matka. Proč říkáte Ingeborg Eva?

Neznámý. Tím, že jsem pro ni našel nové jméno, učinil jsem ji vlastně svou, tak jako ji chci přetvořiti podle svého smyslu...

Matka. K obrazu vašemu! *(Usměje se.)* Slyšela jsem, že čarodějové na venku vyřezávají postavu toho, koho chtějí začarovati, a potom ji pokřtí jménem onoho, v nějž ho chtí zaklíti. A proto jste počítal, že v Evě, jíž jste si sám utvořil, zničíte všecko pokolení její.

Neznámý (pohlédne na ni udiveně). To učinil ďábel! Odpusťte, jste mou tchýní, ale jste také zbožná: jak můžete chovati takové myšlenky?

Matka. To jsou vaše myšlenky.

Neznámý. Teď to začíná velmi poutavě! Myslil jsem, že přijdu v idyllu v lesní samotě, a zatím jsem upadl v čarodějnickou kuchyni.

Matka. Ne docela, ale zapomněl jste — nebo jste snad nevěděl, že jsem žena, kterou muž hanebně opustil, a že vy jste muž, který opustil nectně ženu.

Neznámý. Je to jasná řeč; teď alespoň vím, na čem jsem.

Matka. A teď bych ráda věděla, na čem jsem já: dovedete uživit dvě rodiny?

Neznámý. Ano, když se vše daří.

Matka. Ale v životě se všecko nedaří a nevede podle přání, a peněz můžeme pozbýti.

Neznámý. Ale můj talent je kapitál, kterého nelze pozbýti...

Matka. To by bylo ovšem zvláštní! Což jsme však neviděli, že i největší talenty znenáhla nebo také rázem přestaly?

Neznámý. Ještě jsem nikdy nepotkal člověka, který by olupoval o odvahu jako...

Matka. Pýcha se musí potírati! Poslední kniha vaše znamená úpadek...

Neznámý. Také jste ji čtla?

Matka. Ano, a proto znám všecka tajemství vaše. Nechtějte tudíž se mnou hráti, a bude vám dobře. — A teď ještě maličkost, jež však vrhá špatné světlo na náš dům: Proč jste nezaplatil převozníkovi?

Neznámý. Moje Achillova pata. — Ano, zahodil jsem poslední peníz do vody... Ale je možno, mluviti v tomto domě také o něčem jiném než o penězích?

Matka. Ano, ovšem; ale v tomto domě vládne zvyk, že každý splní nejprve svoje povinnosti a teprve potom se baví. Přišli jste tudíž pěšky, protože jste neměli peněz?

Neznámý. A-no!

Matka (s úsměvem). A snad jste také nejedli?

Neznámý. Ne-e!

Matka. Slyšte mě nyní: jste chlapec, nerozumný hejsek...

Neznámý. Mnoho jsem zažil v svém životě, ale v tak úzkých jsem ještě nikdy nebyl...

Matka. Zdá se mi téměř, že je vás škoda; měla bych chut dáti se do smíchu nad vaší ubohostí, kdybych nevěděla, že byste se rozplakal a že by i jiní plakali s vámi. — A teď,

když jste prosadil svoji vůli, držte se pevně té, jež vás miluje, neboť opustíte-li ji, pak — věřte — přejde vás smích a brzy zapomenete, co bylo štěstí.

Neznámý. Je to vyhrůžka?

Matka. Nikoli, je to výstraha — jděte nyní a povečeřte.

Neznámý (ukáže na stůl žebráků). Za tímto stolem?

Matka. Tato sprostota je vaším žertem, ale může býti skutečností. I to jsme již viděli.

Neznámý. Brzy budu přesvědčen, že i to nejhorší je možné — neboť tohle je nejhorší, co jsem kdy prožil.

Matka. Ó! Může býti ještě hůře! Jen počkejte!

Neznámý (zničen). Ano, jsem připraven na všecko! *(Odejde.)*

Matka sama. Poté Stařec.

Stařec. Nuže; anděl to nebyl!

Matka. Alespoň ne světlý anděl!

Stařec. Co pravíš? — Víš, že zdejší lid je velmi pověrčivý; když jsem před chvílí přišel k řece, slyšel jsem rozmluvu. Kdosi vyprávěl, že se před *ním* splašil kůň; jiný zase, že jeho psi tak zdivočili, že je musil uvázati; převozník ubezpečoval, že se člun zlehčil, když *on* vstoupil. Je to ovšem pověrčivost, ale..., ale...

Matka. Ale?

Stařec. Ano, nebyla to leč straka, jež vlétla oknem, zavřeným oknem, okenními tabulemi. Ale možná také, že mě klamal zrak!

Matka. Možná; ale proč nás časem klame zrak, a to na pravém místě...

Stařec. Stůňu již z pouhé přítomnosti tohoto muže; pohlédne-li na mne, píchá mě na prsou.

Matka. Musíme se příčinit, abychom ho dostali odtud... ale jsem téměř jista, že se mu tu dlouho dařiti nebude.

Stařec. Také si myslím, že tu nezestárne! Hleď, dostal jsem dnes večer dopis, který mě varuje, abych se vystříhal tohoto muže; kromě jiného se v něm praví, že ho hledají soudy...

Matka. Zde v tvém domě...

Stařec. Ano, pro peněžní záležitosti! Ale teď tě prosím... Zákony pohostinství jsou posvátny, i když běží o žebráka, i když běží o nepřítele. Popřej mu několik dní klidu, ať se zotaví po tak divoké honbě! Vždyť vidíš, jak ho Prozřetelnost chopila, jak jeho duši rozmílá v šrotovníku, než ji vhodí do síta pytlového...

Matka. Cítila jsem nezdolně právě před chvílí, že mě Prozřetelnost vyvolila, abych tu byla jejím nástrojem...

Stařec. Rozlišuj však přesně její příkaz od své pomstychtivosti...

Matka. Přičiním se o to! Bude-li to možné!

Stařec. A teď dobrou noc!

Matka. Myslíš, že Ingeborg čtla poslední knihu jeho?

Stařec. Tomu nevěřím; nezdá se mi, že by se zaslíbila muži, který má takové názory!

Matka. Máš pravdu! Jistě jí nečtla! Ale teď ji bude číst!

D Ě J S T V Í T Ř E T Í

V růžové světnici.

Prostá, ale útulně zařízená světnice u lesníka. Stěny jsou natřeny vápnem, ale v růžovém odstínu; záclony jsou z tenkého růžového muselinu. V malých zamřížovaných oknech jsou květiny. Vpravo psací stůl a podstavec na knihy. Vlevo pohovka, nad níž visí růžové záclony v podobě baldachýnu. Židle a stůl v staroněmeckém slohu. V pozadí dveře. — Venku krajina a chudobinec, ošklivá, ponurá budova s temnými okny bez záclon. Slunce svítí prudce.

Dáma (sedí na pohovce a háčkuje).

Matka (stojí tu s knihou v růžové vazbě). Nechceš čísti knihu vlastního muže?

Dáma. Nikoli, této knihy ne, protože jsem mu slíbila, že ji číst nebudu.

Matka. Nechceš poznati muže, jemuž jsi svěřila svůj osud?

Dáma. Nechci, k čemu to! Je nám tak dobře, jak si přejeme.

Matka. Velkých požadavků na životě nemáš.

Dáma. K čemu také; vždyť se požadavky neplní.

Matka. Nevím, zdali ses zrodila se vší moudrostí světa, anebo jsi-li jen tak prostoduchá.

Dáma. Vždyť nic nevím ani sama o sobě.

Matka. Jen když slunce svítí a máš-li na den co jísti; pak jsi spokojena.

Dáma. Ano; a nesvítí-li slunce, pomyslím si, že tomu tak asi musí býti!

Matka. Abychom tedy mluvily o něčem jiném; víš-li pak, že tvůj muž je pronásledován soudy pro peníze?

Dáma. Ano, vím; ale tak se vede všem básníkům!

Matka. Dovedeš mi říci, je-li tvůj muž blázen nebo darebák?

Dáma. Nikoli, víš... máti, není to ani ono. Je trochu nevšední, a je věru nudné, že nikdy nedovedu říci něco, co již dříve nebyl slyšel. A to způsobuje, že mluvíme velmi málo, ale je rád, jsem-li jen v jeho blízkosti, a já také!

Matka. Tak! Již jste vpluli do tichých vod; to budete brzy u vodopádu. Avšak nemyslíš, že byste měli o čem mluvit, kdyby sis přečtla, co napsal?

Dáma. Snad! Vždyť tu knihu můžeš nechat tady...

Matka. Vezmi si ji a uschovej ji! Bude to pro něho velké překvapení, až mu budeš citovati něco z mistrného díla jeho.

Dáma (skryje knihu v kapse). Právě přichází! Je to vždy, jako by cítil z dálky, že se o něm mluví.

Matka. Jen kdyby také cítil, jak jiní proň trpí; také z dálky. *(Odejde.)*

Dáma (jsouc na chvíli sama, čte nahodile v knize; zdá se býti překvapena; schová knihu do kapsy).

Neznámý (vstoupí). Byla tu tvoje matka; a ovšem mluvily jste o mně; zdá se mi, že tu dosud slyším šum jejích zlých slov, cítím, jak bičují vzduch, vidím, jak zatemňují paprsky slunce; zdá se mi, že vidím otisk jejího těla ve vzduchu, jenž plní tuto světnici; a zanechává tu zápach jako ubitý had.

Dáma. Ach, jak jsi dnes nervosní!

Neznámý. Strašně! Nějaký břídil rozladil moje nervy a teď hraje na ně žíněným smyčcem, že to skřípe jako koroptví skřek. Nevíš, co to je... Ale je to někdo, kdo je silnější než já; někdo, kdo má reflektor a svítí jím na mne, ať jsem kdekoli. Poslyš, užívá se v tomto kraji kouzelnictví?

Dáma. Neobracej se k slunci zády; pohleď na ten krásný kraj a budeš klidnější.

Neznámý. Ne, ne, nemohu viděti chudobinec tam venku; zdá se, jako by jej tam byli postavili jedině k vůli mně. A pořád tam stojí bláznivá žena a kyne mi sem.

Dáma. Zdá se ti, že tu s tebou špatně nakládají?

Neznámý. Po jedné stránce nikoli; cpou mě pochoutkami, jako bych měl býti vykrmen na porážku, a přece mi nic nechutná, neboť

mi toho neposkytují rádi, a cítím to záští, jež tu čiší jako chlad z lednice. Věř mi, je mi tu, jako by všude vanul chlad, přesto že není vítr a že je tu šíleně horko. A ten prokletý mlýn slyším tu pořád...

Dáma. Ano, ale vždyť se teď nemele...

Neznámý. Ó ano, mele, mele...

Dáma. Poslyš, muži, zde není záští, leda snad útrpnost...

Neznámý. A ještě něco... Proč se každý pokřižuje, když mě potká?

Dáma. To znamená jen, že se tu lidé rádi po tichu modlí! — Dnes ráno jsi dostal nějaký nemilý dopis.

Neznámý. Ano, a to takový, že se mi vlasy na hlavě ježily a že jsem chtěl naplíti osudu do očí. Mám dlužných peněz a nemohu jich dostati; poručníci mých dětí mě hledají soudně, poněvadž dluhuji peníze na jejich živobytí. Viděla jsi už někdy člověka, který byl v tak zneuctívajících poměrech jako já? A nemám přece na tom viny. Jsem s to plniti svoje povinnosti, chci je plniti, ale nemohu, nesmím. Je to moje vina? Nikoli, ale moje hanba. To už není ani přirozené. Sám ďábel v tom vězí!

Dáma. Ale proč?

Neznámý. Proč! Proč se člověk zrodil jako nevědomý tvor, který nezná ani zákonů, ani zvyků, ani mravů, jež pak z nevědomosti porušuje a začež bývá pak trestán?

Proč vyrůstá v jinocha se všemi ušlechtilými úmysly, jež chce uskutečniti, a proč je pak hnán do vší špatnosti, jíž se štítí? Proč? Proč?

Dáma (jež čtla tajně v knize; rozptýleně). Je v tom snad nějaký smysl, záměr, třebaže ho nevidíme.

Neznámý. Má li to učinit člověka pokorným, jak se praví, pak je to špatný postup, neboť já jsem proto tím pyšnější... Evo!

Dáma. Neříkej mi tak!

Neznámý (vybuchne). Proč ne!

Dáma. Je mi to nemilé, jako by bylo nemilo tobě, kdybych ti říkala Caesar...

Neznámý. Zase jsme u toho?

Dáma. U čeho? Kde?

Neznámý. Měla jsi při tom jméně nějaký skrytý záměr?

Dáma. Tím Caesarem? Nikoli, neměla, ale teď chci na tobě nějaké vysvětlení.

Neznámý. Dobrá! Ať padnu čestně vlastní rukou: jsem Caesar, onen školák, který spáchal čin, za nějž vinu odnesl někdo jiný. Ten jiný byl tvůj muž — vlkodlak! Tak se osud baví, splétaje řemeny pro věčnost. Pěkné, ušlechtilé vyražení!

Dáma (mlčí nerozhodně).

Neznámý. Rci něco!

Dáma. Nemohu!

Neznámý. Řekni, že se stal vlkodlakem proto, že jako dítě pozbyl víry v božskou

spravedlnost, protože byl trýzněn za čín, jehož se dopustil někdo jiný; rci to, a odpovím ti, že jsem desetkrát více trpěl výčitkami svědomí, že jsem z náboženské krise, jež se pak dostavila, vyšel tak osvícen, že jsem se nikdy již podobného činu nedopustil.

Dáma. To není to! To není to!

Neznámý. Tedy co je to? — Snad to, že si mě již nevážíš?

Dáma. Ani to ne!

Neznámý. Pak je to, že se budu před tebou stydět, a pak bude konec mezi námi!

Dáma. Ne, ne!

Neznámý. Evo!

Dáma, Ne tak! Budíš zlé myšlenky...

Neznámý. Zrušila jsi svůj slib, čtla jsi v mé knize.

Dáma. Ano!

Neznámý. Bylo to špatné od tebe.

Dáma. Ale úmysl byl dobrý; jen dobrý!

Neznámý. Výsledek i z dobrých úmyslů může být zlý; teď jsem vyletěl do povětří a sám jsem k tomu dodal prachu. — Ó, že se všecko vrací, všecko: chlapecké nezbednosti i velké příčiny! Že se klidí zlo, kde se zlo zasilo, to je jasná hra; ale kdybych viděl, že také dobrý čin dojde své odplaty, ale to nikdy neuvidím! Hanba tomu, který malé i velké příčiny zapisuje. To ani člověk nečiní; a lidé dovedou odpouštěti, ale bohové neodpouštějí nikdy.

Dáma. Nemluv tak! — Nemluv tak. Ale rci, že umíš odpouštěti!

Neznámý. Víš dobře, že nejsem malicherný; co však chceš, abych ti odpustil?

Dáma. Ó, je toho víc, než mohu říci...

Neznámý. Mluv, a bude dobře.

Dáma. Bylo to toto: on a já jsme čítávali kletbu Deuteronomia nad tebou... jenž jsi zničil život jeho...

Neznámý. Jaká je to kletba?

Dáma. Ta z knih Mojžíšových, již kněží čítávají v kostele na počátku postní doby...

Neznámý. Nepamatuji se na ni. Ale co na tom? O jednu kletbu více nebo méně?

Dáma. V našem rodě je však pověst, že bývá každý stižen, koho proklejeme.

Neznámý. Nevěřím v to, ale že z tohoto domu vychází zlo, o tom nepochybuji, ale nechť se vrátí vše na hlavy jejich! To je moje modlitba! Teď bych podle zdejších zvyků byl povinen prostřeliti si hlavu, ale to nemohu, pokud jsem nesplnil svých povinností... pomysli si, nemohu ani zemřít, i pozbyl jsem tudíž i toho posledního, co jsem zval svým náboženstvím... Je to znamenitě vypočteno! Slyšel jsem, že člověk může zápasiti s Bohem, a to ne bez úspěchu, ale bíti se se Satanem neuměl ani Job! Nechtěla bys, abychom teď také trochu mluvili o tobě?

Dáma. Ještě ne; ale co jsem poznala tvoji knihu — jen jsem do ní nahlédla, jen

tak jsem přečtla tu a tam nějakou řádku — a teď mi je, jako bych byla jedla se stromu poznání: moje oči se otevřely, i vím teď, co je dobré i zlé! — A to jsem dosud nevěděla! A teď vidím, jak jsi zlý! Teď vím, proč jsi mě nazval Evou. Avšak přišel-li hřích na svět skrze tuto matku, přišlo smíření matkou jinou. Přišlo-li prokletí skrze onu, přišlo požehnání skrze tuto! Skrze mne pokolení nezničíš, ale mám snad jiný úkol v životě tvém! Uvidíme!

Neznámý. Se stromu poznání jsi jedla? Žij blaze!

Dáma. Chceš odejíti?

Neznámý. Ano, co jiného? Zde zůstati nemohu!

Dáma. Neodcházej!

Neznámý. Musím, abych všecko urovnal. Teď se půjdu rozloučit se starými a pak se ještě vrátím k tobě. — Tedy za chviličku! *(Odejde.)*

Dáma (stane jako zkamenělá; pak přistoupí ke dveřím a hledí ven). Ne, odešel! Odešel! *(Sklesne zhroucena na kolena.)*

V útulku.

Refektář v starém klášteře, podobající se prostému obílenému vnitřku klenutého chrámu; po stěnách jsou vlhké skvrny, jež tvoří podivné postavy. — Na jídelním stole mísy. Na

konci stolu pult lektorův. V pozadí dveře vedoucí do kaple. Na stole planoucí světla. Na levé stěně obraz, jak archanděl Michael ubíjí ďábla.

U dlouhého stolu vlevo sedí Neznámý v bílém nemocničním plášti sám u své mísy. Za stolem vpravo sedí hnědě odění hosté z prvního dějství; žebrák; žena v smutku s dvěma dětmi; žena, jež se podobá Dámě, nejsouc jí však, a jež háčkuje, místo aby jedla; muž, jenž se podobá lékaři, ale není jím; podoba blázna, otce a matky, bratra; rodiče ztraceného *syna a j. Všichni jsou oděni bíle, navrch však v šatech ze závojů různých barev. Tváří prožloutlých, smrtelně bledých, a v bytostech i pohybech je cosi strašidelného. Když se zvedá opona, ukončují všichni* Pater Noster *kromě Neznámého.*

Neznámý (vstane, jde k abatyši, jež stojí u stolu, kde se rozděluje jídlo). Máti, vyslechněte mě na chvíli.

Abatyše (v černobílém hávu augustiánek). Ano, milý synu. *(Postoupí v popředí.)*

Neznámý. Dovolte mi nejprve otázku: kde jsem?

Abatyše. V klášteře *Boží pomoci.* Našli vás v horách nad úvozem s křížem, který jste vyrval na Kalvarii a jímž jste hrozil někomu nad oblaky. Domýšlel jste se, že ho vidíte. Měl jste horečku a spadl jste se stráně.

Dole vás našli; zraněn jste nebyl, ale blouznil jste z horečky, a přesto že jste si naříkal na bolesti v kyčli, rány nebylo viděti.

Neznámý. O čem jsem blouznil?

Abatyše. Měl jste obvyklé představy, jež mívají všichni nemocní, jsou-li v horečce: vyčítal jste si všecko možné a viděl jste svoje oběti, jak jste je nazýval.

Neznámý. A pak?

Abatyše. Vaše myšlenky kroužily většinou kolem peněz. A že tu v útulku za sebe zaplatíte. Snažila jsem se vás upokojiti, řkouc, že se tu neplatí, tady že je vše jen milosrdenství...

Neznámý. Nechci žádného milosrdenství neboť ho nepotřebuji!

Abatyše. Zajisté že jest světější dávati než bráti, ale je třeba velkého smyslu, kdo dovede přijímati a býti vděčen.

Neznámý. Nepotřebuji nic přijímati a také nic nežádám... nechci býti nucen, abych byl vděčen.

Abatyše. Hm! Hm! Hm!

Neznámý. Ale vysvětlete mi, proč nikdo z této společnosti nechce se mnou seděti u stolu? Hned vstávají, odcházejí...

Abatyše. Snad se vás bojí.

Neznámý. Proč?

Abatyše. Vypadáte tak...

Neznámý. Jak? Já... že... vypadám!

A co ta společnost; jak ta vypadá. Jsou to opravdoví lidé?

Abatyše. Ptáte se, jsou-li to skuteční lidé? Mají snad děsivé vzezření. Že je vidíte jinak, je to tím, že máte dosud horečku, nebo snad... něčím jiným.

Neznámý. Ale zdá se mi, že jsou to vesměs známí! Vidím je jako v zrcadle; a jen se tak tváří, jako by jedli... Je to snad divadlo, jež se tu hraje?... Sedí tam dvojice, jež se podobá mým rodičům, ale jen přibližně. Nikdy jsem se ničeho nebál, protože mi život byl lhostejný, teď se však začínám báti!

Abatyše. Nevěříte-li, že jsou to skuteční lidé, zavoláme konfessora, aby vám je představil. *(Dá znamení konfessorovi, který se přiblíží.)*

Konfessor (oblečen černobíle jako dominikán). Sestro!

Abatyše. Povězte nemocnému, kdo sedí tam za stolem.

Konfessor. Ano, ihned.

Neznámý. Dovolte mi dříve otázku Neviděli jsme se již někde?

Konfessor. Ano, seděl jsem u vašeho lůžka, zatím co jste stonal horečkou, a k vaší žádosti jsem vás vyzpovídal...

Neznámý. Co že? Mne vyzpovídal?

Konfessor. Ano, ale nemohl jsem vám uděliti rozhřešení, poněvadž jsem měl dojem, že to činíte jen z horečnaté blouznivosti...

Neznámý. Jak to?

Konfessor. Protože není snad přečinu nebo neřesti, z nichž byste se nebyl vinil; a mimo to byly to činy tak příšerné povahy, že se každý musí podrobiti těžkému pokání, než požádá o rozhřešení. Protože jste opět přišel k sobě, myslím, že mám povinnost se vás ptáti, měly-li vaše obžaloby nějaký důvod. *(Abatyše se vzdálí.)*

Neznámý. Máte právo ptáti se mě na to?

Konfessor. Nikoli, to nemám; pravda! — Za to vy chcete zvěděti, v jaké jste společnosti! Nuže, není právě nejšpatnější. Zde máme na příklad blázna, zvaného Caesar, který pozbyl rozumu čtením kteréhosi spisovatele, jehož pověst byla větší než sláva jeho; a pak tu máme žebráka, který nechce uznati, že je žebrákem, protože umí latinsky a byl osvícen! A pak lékaře, jemuž říkají vlkodlak a jenž prožil známou historii; a pak tu jsou rodiče, kteří se k smrti utrápili nad nezvedeným synem, jenž vztáhl na ně ruky své; že nedoprovodil rakve otce svého k hrobu a že v opilství zneuctil hrob matky své, z toho nechť odpoví sám. Tam sedí ubohá sestra jeho, kterou v zimě vyhnal do závějí, jak sám praví, v blahovolném úmyslu. Tamhle sedí opuštěná žena s dvěma nezaopatřenými

dětmi, a tam opět jiná žena, jež háčkuje... tedy vesměs známí. Jděte nyní a pozdravte je!

Neznámý (se při posledních slovech obrátil zády k společnosti; teď jde a usedne vlevo za stůl, také zády k ostatním. Když zvedne nyní hlavu, spatří obraz archanděla Michaela a sklopí oči).

Konfessor (přistoupí a postaví se za neznámého. V kapli se hraje katolické Requiem. Za tiché hudby mluví konfessor polohlasitě k Neznámému).

Konfessor.

Quantus tremor est futurus
Quando judex est venturus
Cuncta stricte discussurus,
Tuba mirum spargens sonum
Per sepulchra regionum
Coget omnes ante thronum.
Mors stupebit et natura,
Cum resurget creatura
Liber scriptus proferetur
In quo totum continetur
Unde mundus judicetur.
Judex ergo cum sedebit
Quidquid latet apparebit
Nil inultum remanebit.

(Přistoupí k pultu za stolem vpravo a otevře breviář. Hudba zmlkne.)

Konfessor. Čtěme teď dále. „Jestliže však hlasu Hospodina Boha svého poslouchati a

všech přikázání a ustanovení jeho ostříhati a činiti nebudeš, přijdou na tě všecka zlořečenství tato a postihnou tě. Zlořečený budeš v městě i na poli; zlořečený koš tvůj a zlořečená díže tvá; zlořečený budeš vcházeje, zlořečený i vycházeje.

Všichni (polohlasně). Zlořečený!

Konfessor. Pošle na tě Hospodin neštěstí a bídu ve všem, k čemuž bys přiložil ruky své, a ve všem, což bys dělal, dokudž nebudeš vyhlazen a nezahyneš pro zlé skutky své, skrze něž jsi ho zradil.

Všichni (hlasitě). Zlořečený!

Konfessor. Učiní i Hospodin, že poražen budeš od nepřátel svých; jedinou cestou vytáhneš proti nim a sedmi cestami utíkati budeš od tváří jejich; a budeš blouditi po všech královstvích země, a bude tvé tělo mrtvé za pokrm všemu ptactvu nebeskému i šelmám zemským, a nebude, kdo by prstem hnul, aby je odehnal! — Raní tě Hospodin vředy egyptskými, ranami a prašivinou, horečkou i snětí, pošetilostí, šílenstvím i slepotou, takže o polednitápati budeš, jako tápe slepý ve tmě; a ve svém díle nikdy štěstí míti nebudeš, budeš sužován a utiskován po všecek život svůj, a nebude, kdo by tě osvobodil! Manželku si zasnoubíš, ale jiný s ní bude obývati; dům vystavíš a nebudeš bydleti v něm; vinici štípíš, ale sbírati na ní nebudeš; synové tvoji

a dcery tvé cizímu národu vydáni budou, a oči tvé na to hledíce, slzami tě páliti budou, a nebude síly v ruce tvé, aby je setřásla. A na zemi nenajdeš klidu, a nebude místa, kde by noha tvá spočinula; ale Hospodin Bůh sevře srdce tvoje a nemocí raní duši tvou. A život tvůj na níti viseti bude, a v hrůze budeš žíti dnem i nocí. Ráno díš: Ó, by již byl večer! a večer díš: Ó, by již bylo jitro! A protože jsi nesloužil Hospodinu Bohu svému, když jsi žil v blahobytu, budeš mu sloužiti v hladu a žízni, v nahotě a nouzi, kterou sešle na tebe Hospodin, neboť jho železné vložil na šíji tvou, dokud tě nevyhladí se země."

Všichni. Amen!

Konfessor (četl vše rychle a hlasitě, neobraceje se k Neznámému; společnost kromě háčkující dámy naslouchá a zlořečí, tváří se však, jako by Neznámého nepozorovala. Ten sedí k ní obrácen zády, jsa všecek skleslý. Po čtení se zvedne a chce odejíti. Konfessor mu jde vstříc).

Neznámý. Co to bylo?

Konfessor. Četl jsem z Deuteronomia, páté knihy Mojžíšovy.

Neznámý. Ach tak! Z Deuteronomia! Ale pamatuji se, že se v něm také žehná!

Konfessor. Ovšem, a to těm, kteří plní přikázání jeho!

Neznámý. Tak! — Nezapírám, že jsem

na chvíli cítil jakýsi otřes, avšak je to pokušení, jemuž se sluší vzdorovati, nebo výstraha, jíž je třeba dbáti?... Ostatně jsem teď přesvědčen, že moje horečka dosud neustala, i půjdu, abych vyhledal řádného lékaře.

Konfessor. Ale řádného!

Neznámý. Ovšem, ovšem!

Konfessor. Toho, jenž hojí *krásné výčitky svědomí.*

Abatyše. Budete-li někdy potřebovati milosrdenství, víte, kde je naleznete!

Neznámý. Ne, to nevím.

Abatyše (polohlasitě). Nuže, povím vám V jedné růžové světnici u velké, plynoucí vody.

Neznámý. To je pravda! V jedné růžové světnici; počkejte, povězte mi — jak dlouho jsem tu stonal?

Abatyše. Dnes jsou tomu právě tři měsíce!

Neznámý. Čtvrt roku! Ach! Spal jsem, či kde jsem byl? *(Pohlédne oknem.)* Již je podzim. Listí opadalo a oblaka mají chladnou barvu. — Ó, pamět procitá! — Slyšíte, jak voda hučí, les šumí a — jak žena pláče! Ano, máte pravdu, jen tam najdu milosrdenství! Buďte s Bohem! *(Rychle odejde.)*

Konfessor (k abatyši). Blázen! Blázen!

Růžová světnice.

Okna bez záclon zejí jako černé otvory do noční tmy; nábytek je pokryt hnědým plátnem a odstaven k stěnám; květiny z oken také zmizely, jen v železných kamnech se topí.

Matka (sedí u rozžaté svíčky, v jejíž záři plete bílé záclony. Klepe se).

Matka. Volno!

Neznámý (vstoupí). Dobrý večer! — Kde je moje žena?

Matka. To jsi ty! — Odkud přicházíš?

Neznámý. Zdá se mi, že z pekla! — Ale kde je moje žena?

Matka. Která pak?

Neznámý. Tvá otázka je oprávněna. Všecko je oprávněno, jenom já ne!

Matka. Bude to mít patrně svoje důvody, a je dobře, že jsi to postřehl. Ale kde jsi byl?

Neznámý. Nevím, byl-li to chudobinec, blázinec, nebo jen obyčejná nemocnice, ale rád bych to považoval za horečnatý sen. Byl jsem nemocen, ztratil jsem pamět a nemohu uvěřit, že zatím uplynuly tři měsíce. Ale kde je moje žena?

Matka. Měla bych se ptáti tebe! Když jsi ji opustil, odešla odtud — aby tě hledala, ale nevím, zdali ji hledání neunavilo.

Neznámý. Vypadá to tu příšerně! Kde je stařeček?

Matka. Odešel, kde již není žalu.

Neznámý. Chceš říci, že zemřel!

Matka. Ano, zemřel!

Neznámý. Pravíš to, jako bys chtěla rozmnožiti počet mých *obětí.*

Matka. A možná, že mám pravdu...

Neznámý. Nebyl tak choulostiv, a bylo na něm viděti, že dovede chovati tvrdé záští.

Matka. Nikoli; dovedl nenáviděti jen zla, v sobě i u jiných.

Neznámý. Tedy ani v tom nemám pravdu! *(Pomlka.)*

Matka. Čeho tu hledáš?

Neznámý. Milosrdenství!

Matka. Konečně! Jak se ti vedlo v nemocnici? Sedni si a vypravuj!

Neznámý (usedne). Nechci na to vzpomínat! Ostatně ani nevím, byla-li to nemocnice.

Matka. To je zvláštní! Co se však stalo, když jsi odtud odešel?...

Neznámý. Spadl jsem v horách a tak jsem se potloukl, že jsem byl bez sebe... Budeš li se mnou mluviti hezky, povím ti více.

Matka. Budu mluviti hezky!

Neznámý. Nuže! Probudil jsem se na lůžku z ocelových tyčí, jež byly rudě natřeny, a tři muži tahali za lano, jež se pohybovalo mezi dvěma kůly; a po každé, jak zatáhli, zdálo se mi, že jsem o dva lokte delší, a...

Matka. Vyvrtl sis kosti, a ti muži tě napravovali...

Neznámý. Ano, pravda. Na to jsem nepomyslil! Ale potom... ano, ležel jsem tam a viděl jsem všecek minulý život svůj, jak se jeho panorama přede mnou rozvíjí, dětství, mládí, až... a když se všecek rozvinul, začal opět znova; a po všecek ten čas slyšel jsem klapot mlýna, a ten slyším pořád... Ano, teď také!

Matka. Krásných obrazů jsi tudíž neviděl.

Neznámý. Neviděl! A na konec jsem přišel k poznání, že jsem byl — strašný ničema.

Matka. Proč užíváš tohoto výrazu?

Neznámý. Vím, že bys raději slyšela *špatný člověk,* ale hleď, ten, kdo sám o sobě toho užívá, připadá mi, jako by se chlubil, a pak je v tom soudě taková jistota, jíž jsem dosud nikdy nenabyl.

Matka. Pochybuješ ještě?

Neznámý. Ano! O tom i onom, ba o mnohém. Ale v něčem mi přece jen svítá...

Matka. A to?

Neznámý. Že jsou věci... a síly... v něž... jsem dosud nevěřil.

Matka. Pozoroval jsi také, že ani ty, ani nikdo jiný neřídí tvůj nevšední osud?

Neznámý. Ano, zdálo se mi, že to pozoruji!

Matka. Jsi tudíž o kousek cesty dále.

Neznámý. Ale jsem také ještě někde jinde: jsem v koncích; neboť jsem ztratil básnickou schopnost; a za druhé: nemohu v noci spáti...

Matka. A co ještě?

Neznámý. Říkají tomu patrně můra... a poslední, ale nejhorší je, že si netroufám zemříti, neboť nejsem již bezpečně jist, že bude vší bídě konec, až jí bude konec.

Matka. Tak.

Neznámý. Avšak ze všeho nejhroznější je, že jsem k sobě dostal takový odpor a hnus, že bych se rád sama sebe zbavil, ale nevidím nikde, jak by to bylo možné. Kdybych byl křesťanem, nebyl bych s to, abych plnil první přikázání: *Miluj bližního svého jako sebe samā,* neboť pak bych musil bližního svého nenávidět, a to myslím již je. Je jistě pravda, že jsem velký ničema, a vždycky jsem něco takového tušil; protože jsem však nechtěl dělati životu blázna, upíral jsem bdělé oko na *jiné,* a když jsem viděl, že jiní nejsou lepší než já, rozlobil jsem se, když mi jiní chtěli poručníkovati.

Matka. Ano, ale chápal jsi vše špatně, domnívaje se, že je to otázkou mezi tebou a jinými; běží tu o poměr mezi tebou a Ním...

Neznámý. Kým?

Matka. Neviditelným, jenž řídí osudy tvé!

Neznámý. Rád bych ho viděl!

Matka. Ano, ale pak zemřeš!

Neznámý. Ó nikoli!

Matka. Odkud máš toho příšerného vzpurného ducha? Neskloníš-li se jako my, budeš zlomen jako třtina!

Neznámý. Nevím, odkud mám ten pekelný vzdor. Je pravda, dovedu se třásti vida nezaplacený účet, ale nebál bych se vystoupiti na Sinai a setkati se s Hospodinem a tváře bych před ním nezakryl!

Matka. Ježíš Maria! — Mluvíš-li tak, zdá se mi, že jsi dítětem ďábla.

Neznámý. Zdá se, že se tu tak soudí všeobecně. Ale myslím, kdo se přátelí s ďáblem, těšívá se z poct, statků a zlata, zvláště ze zlata! Myslíš, že dávám důvod k nedůvěře, k závisti?

Matka. Voláš kletbu na můj dům!

Neznámý. Odejdu tudíž z tvého domu...

Matka. V noci? Nikoli! Kam bys šel?

Neznámý. Půjdu hledat té, jež jedině je prosta mé nenávisti.

Matka. Jsi jist, že tě přijme?

Neznámý. Zcela jist.

Matka. Ale já nejsem jista.

Neznámý. Já však ano!

Matka. Pak je nutno, abych vzbudila tvoje pochyby.

Neznámý. Toho nedokážeš!

Matka. To dokáži!

Neznámý. Lžeš!

Matka. Teď už nemluvíme hezky a proto skončíme. — Chceš spáti na půdě?

Neznámý. Kdekoli; vždyť tak jako tak nespím!

Matka. Tedy dobrou noc, ať už toto přání považuješ za upřímné nebo ne!

Neznámý. Nejsou na půdě krysy? Strašidel se nebojím, ale myši jsou nepříjemné.

Matka. Je dobře, že se strašidel nebojíš, neboť... nikdo dosud tam nahoře ani jediné noci nedospal, bůh ví, co tam je.

Neznámý (váhá chvíli). Jsi plna zlomyslnosti, nejhorší tvor, jakého jsem v životě potkal, ale to je tím, že jsi zbožná a že věříš!

Matka. Dobrou noc!

Kuchyň.

Je tma, ale měsíc vrhá na podlahu pohyblivé stíny okenních mříží, jak přes něj plují bouřlivé mraky. — V pravém koutě pod krucifixem, kde sedával stařec, visí na stěně lovecký roh, puška a torba. Na stole vycpaný dravý pták. Okno je otevřeno a záclony se vzdouvají; také utěrky, hadry a ručníky, jež visí na šňůře u kamen, vlají větrem. Je slyšeti šum větrů, v dálce hukot vodopádu; tu a tam klepot na podlahu.

Neznámý (vejde polooblečen se svíčkou v ruce). Je tu někdo? — Nikdo! — *(Jde dále*

se svíčkou, jež poněkud oslabuje hru stínů). — Co se to hýbe na podlaze? — Je tu někdo? — *(Jde ke stolu, spatře však dravce, stane jako zkamenělý).* — Kriste Ježíši!

Matka (oblečena rovněž se svíčkou). Ještě nespíš?

Neznámý. Ne, nemohl jsem usnouti.

Matka (vlídně). Proč, milý synu?

Neznámý. Někdo chodil pořád nahoře nad komorou.

Matka. To není možné, protože nad ní není půdy.

Neznámý. To mě právě znepokojovalo! — Ale co se to tu hýbe na podlaze jako plazivi hadi?...

Matka. Měsíční záře!

Neznámý. Ano, je to měsíc! A to je vycpaný pták. A tam visí hadry. Vše je tak prosté a přirozené, ale právě proto mě to znepokojuje. — Kdo to klepal v noci; byl někdo venku?

Matka. Nebyl, to kůň dupe ve stáji!

Neznámý. O tom jsem nikdy neslyšel!

Matka. Ó, ano, jsou koně, jež dusí můra.

Neznámý. Co je to můra?

Matka. Ach, kdo pak ví!

Neznámý. Sedni si na chvíli!

Matka. Ano, sedněme si, a promluvme si spolu vážně. Včera večer jsem byla na tebe zlá a prosím, abys mi to odpustil, ale hleď, právě proto, že jsem tak nesmírně zlá,

užívám nábožnosti jako kajicnického hávu a kamenných dlaždic. Abych tě nezarmoutila, odpovím si sama, co je můra: je moje zlé svědomí. Trestám-li se sama, nebo trestá-li mě někdo jiný, nevím, a nechci si přiznati práva, abych po tom pátrala! A teď vypravuj, co se dělo v komoře.

Neznámý. Vlastně... ani nevím... nic jsem neviděl, když však jsem vešel, cítil jsem, že je někdo uvnitř. Hledal jsem se svíčkou, ale nikoho jsem nenašel. Nato jsem ulehl. V tom mi někdo těžkým krokem začne chodit nad hlavou... věříš v kouzla a strašidla?

Matka. Nevěřím, neboť mi to zapovídá mé náboženství, ale věřím, že vlastní první cit náš má schopnost stanoviti a vykonávati náležité tresty...

Neznámý. Po chvíli cítím, jak mi na prsa vane vítr, studený jako led, jak hledá, hledá, až najde srdce, jež rázem ztuhne, i musil jsem vstáti z postele...

Matka. A pak?

Neznámý. Pak jsem stanul na podlaze a viděl jsem, jak se panorama mého života opět rozvíjí, viděl jsem všecko, všecko... a to je to nejhorší.

Matka. Ano, to všecko znám, neboť jsem to také prožila. Pro tuto nemoc není jména, a proti ní jest jen jen jediný lék...

Neznámý. Který?

Matka. Znáš jej! Víš přece, co je dětem činiti, když zhřeší!

Neznámý. Co je jim činiti?

Matka. Nejprve musejí poprositi o odpuštění!

Neznámý. A potom!

Matka. Snažiti se, aby vše napravily...

Neznámý. Což nestačí, že vytrpíme, čeho jsme zasloužili?

Matka. Nikoli, neboť to jest jen pomsta.

Neznámý. Ano, co jiného?

Matka. Dovedeš napraviti život, který jsi rozvrátil? Dovedeš špatný čin zprovoditi se světa? Tak jakoby se nebyl stal?

Neznámý. Ovšem, to nikoli! — Ale byl jsem přinucen, abych se dopustil onoho činu, byl jsem přinucen, abych sám vzal, když mi nikdo práva nedal; avšak hanba tomu, jenž mě donutil! Běda! *(Chopí se za prsa.)* Běda! Teď je tady, ve světnici; a rve mi srdce z prsou. Běda!

Matka. Skloň se!

Neznámý. Nemohu!

Matka. Na kolena!

Neznámý. Nechci.

Matka. Kriste, smiluj se! Pane, smiluj se! — *(K Neznámému).* Poklekni před Ukřižovaným! Jen ten může vše odčiniti.

Neznámý. Ne, ne, před ním ne! Před ním ne! A budu-li nucen tak učiniti, odvolám to později...

Matka. Na kolena! synu můj!

Neznámý. Nemohu skloniti kolen... nemohu... Pomoz mi, věčný bože! *(Pomlka.)*

Matka (chvíli se tiše modlí). Je ti již lépe?

Neznámý (vzpamatuje se). Ano!... Avšak víš, co to bylo? Nebyla to smrt; bylo to zničení, záhuba.

Matka. Záhuba všeho božského; to, co nazýváme duševní smrtí.

Neznámý (vážně bez ironie). Tak je to... ó teď chápu.

Matka. Synu můj! Opustil jsi Jerusalem a jsi na cestě do Damašku. Jdi toutéž cestou, jíž jsi přišel sem; a zatkni kříž na každé zastávce, ale u sedmé zůstaň; nemáš jich čtrnáct jako On.

Neznámý. Mluvíš v hádankách.

Matka. Nuže jdi! Nejprve vyhledej té, jíž máš cosi říci; svoji ženu.

Neznámý. Kde?

Matka. Hledej! — Ale nezapomeň se cestou podívat k tomu, jemuž říkáš vlkodlak.

Neznámý. Ne, ne, nikdy!

Matka. Tak jsi měl mluviti, než ses vydal s ní sem... a jak jsem ti řekla, čekala jsem tvého příchodu.

Neznámý. Z jakých důvodů?

Matka. Neměla jsem určitých důvodů..

Neznámý. Právě tak, jak já jsem viděl tuto kuchyni — v extasi, chceš-li co vědět...

Matka. Proto teď lituji, že jsem tě chtěla

od Ingeborgy odloučiti, neboť bylo usouzeno, abyste se potkali... Jdi a hledej jí. Najdeš-li ji, bude dobře; nenajdeš-li jí, snad bylo tak usouzeno. — Ale teď svítá; jitro je tady a noc minula!

Neznámý. A jaká noc!

Matka. Budeš na ni vzpomínati!

Neznámý. Ne na všecko, ale něco si zapamatuji!

Matka (hledí oknem; jako pro sebe). Ty krásná jitřenko, jak jsi tak spadla s nebe? *(Pomlka)*

Neznámý. Pozororovala jsi někdy, že člověka zamrazí, než slunce vyjde. Jme dětmi temnosti, že se před světlem chvějeme?

Matka. Pořád se ptáš...

Neznámý. A budu se ptát! Toužím po světle, věř!

Matka. Jdi a hledej! A Pán budiž s tebou!

DĚJSTVÍ ČTVRTÉ

V úvoze.

Táž krajina jako dříve, ale v podzimním rouše a s holými stromy. — V kovárně se kove; mlýn mele. — Kovář stojí ve dveřích v levo. Mlynářka v pravo. Dáma má žaket a na hlavě klobouk z lesklé kůže, je však v smutku. Neznámý má na sobě jihoněmecký alpský kroj: lodenový kabát, krátké kalhoty, horské boty, hůl, zelený lovecký klobouk s tetřevím perem. Navrch má plášť s pelerinou a kápí.

Dáma (v cestovním úboru; znavena a zasmušena). Šel tu kolem pán v cestovním úboru? *(Kovář i mlynářka vrtí záporně hlavou.)*

Dáma. Dostala bych tu světnici, kde bych přenocovala? *(Kovář a mlynářka odmítají.)*

Dáma (ke kováři). Dovolíte mi, abych si tu ve dveřích na chvíli stoupla a ohřála se. *(Kovář ji odstrčí.)*

Dáma. Nechť bůh vám splatí podle zásluhy! *(Odchází; poté se objeví na stezce a zmizí.)*

Neznámý (v cestovním úboru). Nešla tu přes potok dáma v cestovním úboru? *(Kovář i mlynářka vrtí záporně hlavou.)*

Neznámý. Prodáte mi, mlynářko, kousek chleba? Hleďte, tu jsou peníze. *(Mlynářka odmítá peníze.)*

Neznámý. Žádné milosrdenství!

(Ozvěna opakuje v dálce jeho hlas: Milosrdenství! *Kovář i mlynářka se dají hlasitě do smíchu, k němuž ozvěna odpovídá.)*

Neznámý. To se mi líbí: oko za oko, zub za zub! To vždycky mému svědomí trochu ulevilo. *(Sejde do úvozu.)*

Na silnici.

Týž kraj jako dříve, ale v podzimním hávu. — Žebrák sedí u kapličky s vějičkou a klecí, v níž má špačka.

Neznámý (v témž oděvu jako v první scéně). Žebráku, viděl jste tu jíti kolem dámu v cestovním úboru?

Žebrák. Viděl jsem jíti kolem pět, šest dam; ale teď docela vážně prosím, abyste mi neříkal *žebráku* v tak určitém smyslu, neboť jsem dostal teď práci.

Neznámý. Ach, to jste vy!

Žebrák. Ille ego qui quondam...

Neznámý. Co máte na práci?

Žebrák. Mám špačka, který hvízdá a mluví...

Neznámý. To jest: který pracuje.

Žebrák. Ano, teď jsem svým pánem!

Neznámý. Chytáte také ptáky?

Žebrák. Myslíte, protože mám vějičku? Ó ne, tu mám jen tak na oko!

Neznámý. Dbáte tudíž na vnějšek!

Žebrák. Ano, nač pak by vlastně člověk dbal; to, co je uvnitř, je vlastně — nesmysl, blbost.

Neznámý. Takhle pojímáte celkově všecku svou životní filosofii?

Žebrák. Všecku metafysiku! Ten názor je sic poněkud zastaralý, ale...

Neznámý. Řekněte jen jediné vítězné slovo; povězte něco o své minulosti.

Neznámý. Jaký účel by mělo, abych znova rozbaloval starou koudel! Zabalit, pane, jen zabalit! Myslíte, že bývám pořád takhle vesel? Ó ne, to jen když potkám vás, neboť jste zatraceně k smíchu.

Neznámý. A jak se můžete smáti, když jste prohrál všecek život svůj?

Žebrák. Ó, už je trochu dotěrný! — Nedovedete-li se již smáti bídě, a to ani cizí bídě, je život hloupostí a nestojí za nic! — Slyšte teď: půjdete-li touto vyjetou kolejí v prachu, přijdete k jezeru, a tam se cesta končí! Sedněte si tam a odpočiňte si, a tak dostanete na všecko zcela jiný názor! Je tu tolik neštěstí, náboženských záhad a bezděčných upomínek, jež brání, aby myšlenka vlétla do růžové světnice; ale jděte jen po stopě, jen po stopě! Půjdete časem trochou bláta, zvedněte jen křídla a zamávejte jimi! Pokud běží o to mávání: jednou jsem slyšel zpívati ptáka cosi o Polykratově prstenu, a že prý dostal všecku nádheru světa, ale že

neví, jak by s ní naložil, a proto prorokoval na východě i na západě o velkém světovém nic, jež prý stvoří z prázdného všemíru. Netvrdil bych, že jste to byl vy, kdybych o tom nebyl přesvědčen tak, že bych to mohl odpřisáhnouti; a když jsem se vás jednou ptal, víte-li, kdo jsem, odpověděl jste, že vás to nezajímá. V odměnu jsem vám nabídl svoje přátelství, ale vy jste je odmítl jediným slůvkem: Fuj! Nu, nejsem ani citlivý, ani záludný, a proto vám dám na cestu dobré slovo: Jděte po stopě!

Neznámý (ustoupí stranou). Ne, ne, po druhé mě již neoklameš!

Žebrák. Pane! Věříte jen v zlo a proto se vám dostává jen zlého! Pokuste se také jednou věřiti v dobro; zkuste to!

Neznámý. Ano, zkusím to! Ale budu-li podveden, mám právo, abych...

Žebrák. Nemáte k tomu práva!

Neznámý (takřka pro sebe). Kdo tu čte tajné myšlenky mé, kdo se hrabe v mé duši, kdo mě to pronásleduje? Proč mě pronásleduješ?

Žebrák. Proč mě pronásleduješ, Saule!

Neznámý (se zachvěje hrůzou a odejde. Ozve se akkord z pohřebního pochodu jako dříve.)

Dáma (stoupí). Neviděl jste tu jíti kolem pána, oděného v cestovní úbor?

Žebrák. Ano, před chvílí tu belhal jakýsi ubožák.

Dáma. Ten, kterého hledám, nekulhá!

Žebrák. Tenhle také nekulhal, ale zdálo se, že je trochu chorý v kyčlích, takže jeho chůze nebyla zrovna nejjistější. Ne, nebudu zlomyslný! -- Podívejte se tamhle do bláta!

Dáma. Kde?

Žebrák (ukazuje). Tam! Uvidíte tam vyjetou kolej od vozu, a podél ní uvidíte otisk hrubé boty, jež těžce našlapovala...

Dáma (zkoumá stopu). Je to on! Ano, jsou to těžké kroky... Avšak dohoním ho?

Žebrák. Jděte po stopě!

Dáma (vezme ho za ruku, kterou políbí). Děkuji, příteli můj! *(Odejde.)*

U moře.

Týž kraj jako dříve, ale v zimním šatě. Moře je modročerné; na obzoru se kupí mraky tvaru obřích hlav. V dálce je viděti tři stěžně bezlanové ztroskotané lodi; podobají se trojici bílých křížů. Stůl a lavice pod stromem jsou tu dosud, ale bez židlí. — Na zemi sníh. — Tu a tam je slyšeti náraz zvonkové boje.

Neznámý (z leva; zastaví se na chvíli a zírá na moře, pak odejde v pravo za chatrč).

Dáma (z leva; jde po stopách, jež Neznámý zanechal v sněhu, zajde v pravo před chatrčí).

Neznámý (z prava; jde v levo, objeví stopy Dámy, stane a hledí zpět v pravo).

Dáma (vstoupí, vrhne se mu do náručí, ale ustoupí ihned). Ty mě odstrkuješ?

Neznámý. Nikoli! Ale zdá se, že někdo stojí mezi námi.

Dáma. Ovšem, že stojí. — Ale toto shledání!

Neznámý. Ano, přišla zima, jak vidíš!

Dáma. A cítím, jaký chlad z tebe čiší!

Neznámý. Zledověl jsem tam v horách.

Dáma. Myslíš, že se již nikdy jaro nevrátí?

Neznámý. Pro nás již ne! Vyhnáni ze sadu, budeme blouditi jen kamením a bodlačím; a když si rozedřeme nohy a rozbodáme ruce své, nastane nám nutnost, abychom si nasypali soli do živých ran — vzájemně. A pak je tu mlýn v práci, který nikdy neustane, neboť vody bude vždycky dost.

Dáma. Snad je tomu tak, jak pravíš...

Neznámý. Ano, ale nechci se uhnouti neodvratnosti; nechci, abychom se navzájem rozdírali, nýbrž sám se rozpárám za smírnou obět bohům; řeknu: má vina; já jsem tě učil sprostiti se okovů; já jsem tě zvábil; a pak můžeš svaliti vinu na mne, za všecko: za čin, i za následky činu...

Dáma. Toho neuneseš!

Neznámý. Ó, ano; bývají chvíle, kdy

mívám pocit, že nesu v sobě všecky hříchy, všechen žal, všecku špínu, všecku hanbu světa; bývají chvíle, kdy věřím, že špatný čin i zločin jsou mi usouzeným trestem! Víš-li, že jsem byl nedávno nemocen, a tu se mi zdálo, kromě jiného — ó, co se tu vše sběhlo — že vidím krucifix bez ukřižovaného; a když jsem se ptal Dominikána — byl tam také Dominikán a mnoho jiných — a když jsem se ho ptal, co to znamená, tu odpověděl: *Nechceš, aby trpěl za tebe, trp tedy sám!* A proto tak lidé zchoulostivěli, tak zcitlivěli pro vlastní utrpení!

Dáma. A proto bývá svědomí tak těžké, nepomůže-li nám nikdo nésti...

Neznámý. Také jsi tam již dospěla?

Dáma. Tam ještě ne, ale jsem — na cestě!

Neznámý. Vlož ruku svou do dlaně mé a pojďme spolu odtud.

Dáma. Kam?

Neznámý. Zpět, touže cestou, jíž jsme přišli! Jsi znavena?

Dáma. Teď již nikoli!

Neznámý. Několikráte jsem již klesl; ale po každé jsem potkal zvláštního, podivného žebráka... snad se naň pamatuješ, prý se mi podobá: a ten mě prosil, abych na zkoušku věřil v dobro jeho názorů. Věřil jsem — na zkoušku; a...

Dáma. A...

Neznámý. Bylo mi lépe! — A od té doby cítím, že mám dosti sil, abych putoval dále...

Dáma. Nuže, putujme dále!

Neznámý (obrácen k moři). Ano, ale stmívá se a mraky se kupí...

Dáma. Nehleď na mraky!

Neznámý. A pod nimi? Co je to?

Dáma. Je to jen potopená loď!

Neznámý (šeptá). Tři kříže! — Která Golgatha čeká nás opět nyní?

Dáma. Ale tyhle jsou bílé: to znamená dobro!

Neznámý. Může nás potkati ještě něco dobrého?

Dáma. Ano, ale ne hned.

Neznámý. Pojďme tedy!

V hotelu.

Úprava jako dříve. Dáma sedí u stolu a háčkuje.

Dáma. Povídej něco!

Neznámý. Nikoli. Od té doby, co jsme přišli do této světnice, mohu mluviti jen o nepříjemném.

Dáma. Proč jsi neměl klidu, dokud jsme nepřišli do této strašné světnice?

Neznámý. Nevím! Bylo to, čeho jsem si nejméně přál, a proto jsem se jal toužiti sem, abych byl trýzněn.

Dáma. A byl jsi trýzněn...

Neznámý. Ano; neslyším zpěvu, nevidím nic krásného. Ve dne slyším ten strašný mlýn a vidím velké panorama, jež vzrostlo v obrovské kosmorama, a v noci...

Dáma. Ano, proč jsi křičel ze spaní?

Neznámý. Měl jsem sen...

Dáma. Živý sen...

Neznámý. O strašné skutečnosti... ale viz ono prokletí: cítím nutnost, abych jej vypravoval, a komu jinému než tobě? Ale tobě ho vyprávět nesmím, neboť se dotknu dveří k zamčené světnici...

Dáma. K minulosti...

Neznámý. Ano!

Dáma (prostě). Ale je přece jen pošetilé, máme-li takový tajemný kout.

Neznámý. Ano, to je. *(Pomlka.)*

Dáma. Vypravuj!

Neznámý. Bojím se, že musím! — Nuže, zdálo se mi, že vidím — tvého bývalého muže oženěného — s mou bývalou ženou. Děti mé, jež ho ovšem dostaly za otce...

Dáma. Na to jsi mohl přijíti jen ty!

Neznámý. Kdyby tomu tak bylo; ach! — — Ale viděl jsem, jak s nimi zle nakládá. *(Vstane.)* A když jsem ho ovšem zaškrtil.., ne, ne, nemohu dále... Ale nebudu míti klidu, dokud nenabudu jistoty; a abych jí nabyl, musím za ním do vlastního domu jeho!

Dáma. Až tam to došlo!

Neznámý. Již dávno to směřovalo v tuto stranu, a teď není vyhnutí... musím ho viděti!

Dáma. Avšak nepřijme-li tě?

Neznámý. Vyhledám ho jako nemocný a budu mluviti o své chorobě...

Dáma (ulekaně). Nemluv o své chorobě...

Neznámý. Rozumím ti! Myslíš, že bych mu třeba zavdal příčinu, aby si mě zadržel jako blázna... Ano, musím to dáti v sázku... mám potřebu něco vsaditi... všecko, svobodu, život, blaho! Potřebuji citového hnutí, tak silného, aby otřes vynesl na světlo mne samého; toužím po mukách, jež mi zjednají zase rovnováhu, abych nemusil blouditi jako vinník. Nuže: dolů do hadí jámy, co možná nejrychleji!

Dáma. Kéž bych směla jíti s tebou...

Neznámý. Není třeba: moje muka stačí pro oba!

Dáma. Pak tě nazvu svým spasitelem, a zlořečení, jež jsem kdysi nad tebou vyřkla, bude požehnáním! — Vidíš, že je opět jaro!

Neznámý. Viděl jsem to na květu čemeřice, jež začíná vadnouti.

Dáma. Ale necítíš, že ve vzduchu voní jaro!

Neznámý. Ano, pocit chladu v mé hrudi ustává...

Dáma. Snad tě vlkodlak uzdraví nadobro!

Neznámý. Uvidíme! Snad ani není tak zlý!

Dáma. Tak krutý jako ty určitě není!

Neznámý. Ale můj sen! Pomysli si...

Dáma. Byl-li to jen sen! — Ale teď je moje příze u konce, a marná práce moje také! Je ušpiněna...

Neznámý. Ale lze ji vyprati!

Dáma. Nebo obarviti!

Neznámý. Růžově!

Dáma. Ne, nikdy!

Neznámý. Podobá se rukopisnému svitku...

Dáma. Na němž je psán náš příběh...

Neznámý. Bahnem, slzami a krví...

Dáma. Ano, příběh bude brzy u konce! Jdi a dokonči poslední kapitolu!

Neznámý. Pak se potkáme na sedmém zastavení! Tam, kde jsme začali!

DĚJSTVÍ PÁTÉ

U lékaře.

Dekorace téměř jako dříve. Jen hromada dříví je o polovičku menši. Vedle verandy na lavici chirurgické nástroje, nože, pilky, kleště atd. — Lékař cidí svoje nástroje.

Sestra (z verandy). Hledá tě tu nemocný!

Lékař. Znáš ho?

Sestra. Neviděla jsem ho, ale zde jest lístek jeho.

Lékař (čte lístek). Víš... to přesahuje vše, co jsem kdy zažil...

Sestra. Je to on?

Lékař. Ano, on je to! Přesto, že si nemálo vážím odvahy, zdá se mi, že je tato přímost cynická, cítím ji jako vyzvání. Ale vpusť ho sem!

Sestra. Myslíš to vážně?

Lékař. Naprosto! Ale chceš-li, můžeš s ním trochu porozprávět, po svém přímém, prostém způsobu.

Sestra. Chtěla jsem to právě učiniti...

Lékař. Dobrá! Až ho zhruba stešeš, přijdu já s jemným dlátem.

Sestra. Ano, spolehni se; povím vše, co ti dobré srdce tvé zakazuje, abys ty řekl.

Lékař. Nemluv o dobrém srdci a pospěš si, ať neztratím humor. Ale dveře uzamkni!

Sestra (odejde).

Lékař. Co to zas děláš tam u smetí, Caesare!

Blázen (vystoupí).

Lékař. Poslyš, Caesare, přijde-li k tobě nepřítel tvůj a položí-li hlavu do klína tvého; co učiníš?

Blázen. Uříznu mu ji!

Lékař. Tomu jsem tě neučil!

Blázen. To ne, říkal jsi, že mu nasypeme na ni řeřavé uhlí; ale to myslím je hřích.

Lékař. Také si to vlastně myslím, neboť je to ukrutnější a úskočnější. — Dovedeš mi říci, není-li lépe se trochu mstíti, tu se nepřítel vzpruží a uleví se mu.

Blázen. Rozumíš-li tomu lépe sám, proč se mě tážeš?

Lékař. Ticho, nemluvím s tebou! Nuže, vezmeme mu hlavu a pak: uvidíme!

Blázen. Záleží na tom, jak se zachová.

Lékař. Zcela správně! — jak se zachová! — Ticho! — Odejdi!

Neznámý (z verandy; rozčilen, ale jaksi s resignovanou odhodlaností). Pane doktore!

Lékař. Prosím!

Neznámý. Jistě se divíte, že mě tu vidíte...

Lékař (vážně). Již jsem se přestal diviti, ale vidím, že musím začíti znovu.

Neznámý. Dovolíte mi krátkou rozmluvu?

Lékař. O všech věcech, jež lze považo-

vati za vhodné u vychovaných lidí! Jste churav?

Neznámý (váhavě). Ano!

Lékař. Proč přicházíte právě ke mně?

Neznámý. Mohl byste uhodnouti.

Lékař. To nechci! — Jakou chorobu máte?

Neznámý (nerozhodně). Nespavost.

Lékař. To není choroba; to je jen příznak. Byl jste již u některého lékaře?

Neznámý. Byl jsem — v ústavě, měl jsem horečku — — — Ale byla to zvláštní horečka...

Lékař. Co bylo na ní tak zvláštního?

Neznámý. Dovolíte mi tuto otázku: můžeme blouzniti při plném vědomí?

Lékař. Ano, jsme-li šíleni, ale jen tehdy! —

Neznámý (vstane a opět usedne).

Lékař. Jak se jmenovala ta nemocnice?

Neznámý. U dobré pomoci!

Lékař. To není nemocnice!

Neznámý. Je to klášter?

Lékař. Nikoli, je to blázinec.

Neznámý (vstane).

Lékař (vstane a volá). Sestro! Uzamkni dveře na ulici! A také branku na silnici! *(K Neznámému.)* Prosím, sedněte si! — Musím zamykati před pobudy, kteří se tu potulují.

Neznámý (klidně). Pane doktore; upřímnou otázku: myslíte, že jsem chorý duchem?

Lékař. K takové otázce se zpravidla upřímně neodpovídá, to přece víte, a nikdo, kdo trpí, zpravidla nevěří, co se mu řekne. Je vám tudíž zcela lhostejno, jaké mám mínění. — Myslíte-li však sám, že je duše vaše chorá, vyhledejte si duchovního pastýře.

Neznámý. Nechtěl byste na chvíli převzíti tento úřad?

Lékař. Nikoli, nejsem povolán.

Neznámý. Když — — —

Lékař (přeruší ho). Nemám ostatně ani kdy, neboť se tu připravujeme na svatbu.

Neznámý. Můj sen...

Lékař. Myslil jsem, že bude na vás působiti konejšivě, uslyšíte-li, že jsem se utěšil, jak se tomu říká; že vás to přímo potěší — bývá tak někdy — ale místo toho vidím, že vaše utrpení vzrůstá! — V tom něco vězí! Teď musím hmatati dále... Jak se vás může dotýkati, že se žením s vdovou.

Neznámý. S dvěma dětmi?

Lékař. Hleďme! Hleďme! Tady to máme! Je to pekelná myšlenka, jež je vás hodna! Slyšte, je-li peklo, jste v něm jistě Belzebubem, neboť vaše vyhledavost trestů předčí nejsmělejší kombinace moje; a říkají mi přece vlkodlak.

Neznámý. Možná...

Lékař (přeruší ho). Dlouhý čas jsem vás nenáviděl, jak snad víte, že jste mě nesmiřitelným jednáním připravil pověst, jíž

jsem nezasloužil; když jsem však byl starší a rozumnější, nahlédl jsem, jakkoli onen trest tehdy byl nespravedlivý, že jsem ho přece jen zasloužil za jiné činy, jež nebyly prozrazeny, a vy jste byl dítě, jež ostatně mělo dosti svědomí, aby se samo ztrestalo, takže není třeba, abyste si pro tohle dělal dalších starostí! Přišel jste snad proto?

Neznámý. Ano!

Lékař. A budete spokojen, povolím-li vám svobodný odchod?

Neznámý (hledí naň tázavě).

Lékař. Či jste snad myslil, že vás chci zavříti; nebo rozřezati vás těmito nástroji? Usmrtiti vás? Takoví ubožáci měli by se snad usmrcovati!

Neznámý (pohlédne na hodinky).

Lékař. Parník ještě stihnete.

Neznámý. Podáte mi ruku?

Lékař. Nikoli, to nemohu! Nesmím! Co platno, odpustím-li vám, nemáte-li dosti sil, odpustit sám sobě. — Jsou věci, jimž lze pomoci jen tehdy, že je odčiníme: ale zde pomoci není!

Neznámý. U dobré pomoci.

Lékař. Nebyla tak špatná! — Vyzval jste osud a byl jste zlomen; v dobrém boji není to hanbou. Tak jsem to činil, ale jak vidíte, smlouval jsem o hromadu dříví; nechci míti doma hrom a s blesky si již nehraji.

Neznámý. Ještě jedno zastavení — a budu u cíle.

Lékař. Nikdy, pane! Nikdy! — Buďte s bohem!

Neznámý. S bohem.

Na nároží.

Jako v prvním dějství. — Neznámý sedí na lavici a píše v písku.

Dáma (vejde). Co děláš?

Neznámý. Píši v písku; pořád ještě.

Dáma. Neslyšíš, že se zpívá?

Neznámý (ukáže prstem ke kostelu). Ano, ale tam uvnitř! — Někomu jsem ublížil, a nevím o tom!

Dáma. Myslila jsem, že se pout skončí, až se vrátíme sem...

Neznámý. Odkud jsme vyšli... na ulici, mezi hospodou, kostelem a — poštou! Poštou! P, o, š, t, ou... Poslyš, nenechal jsem tu nevyzvednutý doporučený dopis?...

Dáma. Ano, a protože v něm byly jen ošklivosti...

Neznámý. Nebo soudní výměry. *(Udeří se do čela.)* Tady je to!

Dáma. Jdi dovnitř s vírou, že je to dobrý dopis!

Neznámý (ironicky). Dobrý!

Dáma. Věř tomu! Přesvědč se o tom!

Neznámý. Pokusím se o to! *(Odejde na poštu.)*

Dáma (čeká, přecházejíc na chodníku).

Neznámý (vyjde z pošty s dopisem).

Dáma. Nuže?

Neznámý. Stydím se! — Byly to peníze!

Dáma. Vidíš! — A všechno utrpení a všecky slzy — marně...

Neznámý. Nikoli marně! Tato hra zdá se být snad zlomyslnou, ale není! To Neviditelný, jemuž jsem ublížil, když jsem zneuznával...

Dáma. Ticho! Ne tak! Neobviňuj!

Neznámý. Nikoli! Byla to vlastní hloupost moje, nebo zlomyslnost... Nechtěl jsem dělati životu blázna, a proto jsem se jím stal! — Ach, skřítkové...

Dáma. Provedli záměnu! Pojďme.

Neznámý. Ano, pojďme, ať nás hory skryjí i s bídou naší...

Dáma. Ano, hory ukrývají! — Ach, nejprve musím dovnitř zažehnout svíčku své dobré svaté Alžbětě... Pojď!

Neznámý (vrtí záporně hlavou).

Dáma. Pojď!

Neznámý. Nuže ano! Projíti vždycky mohu; ale nezůstanu!

Dáma. To nevíš! — Pojď! — Tam uvnitř uslyšíš nový zpěv!

Neznámý (jde za ní k chrámovým dveřím) Snad!

Dáma. Pojď!

HRY AUGUSTA STRINDBERGA

II

DO DAMAŠKU

(Till Damaskus)

I

Přeložil Viktor Šuman

Obálku návrhl Vlastislav Hofman

Vytiskly

Grafické závody V. & A. Janata

v Novém Bydžově

Vydalo

Zátiší, Knihy srdce i ducha

B. M. Klika

Praha II. Rašínovo nábřeží 72

—

HRY A. STRINDBERGA

Obálku navrhl V. Hofman

I. KRÁLOVNA KRISTÝNA. Historická hra. Přel. F. V. Krejčí. 15 Kč

BLÝSKÁNÍ NA ČASY. Komorní hra. Autorisovaný překlad V. V. Dostála. Obálku nakreslila B. Haunerová. 1922. Sebrané spisy A. Strindberga. Řada první. (Komorní hry.) I. (Presto) 12 Kč

NEPOHRÁVEJ S OHNĚM. Veselohra. Přel. J. E. Šlechta. Ochotnické divadlo. 128. (M. Knapp) 4 Kč

OTEC. Drama. Autorisovaný překlad J. Jedličky. Obálková kresba M. Klicmana. 1919. Umělecké snahy 174. (B. Kočí) 6 Kč

PŘED SMRTÍ. Truchlohra. Přel. J. E. Šlechta. Ochotnické divadlo. 124. (M. Knapp) 4 Kč

TANEC SMRTI. Dva díly. Přel. F. V. Krejčí. Knihovna moderních autorů III. VI. (F. Jiroušek)

B. M. Klika, Praha II. Rašínovo nábřeží 72